

יו"ל ע"י מכון
"עטרת הסולם"

להוצאת וחינוך ספרי הסולם
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מוהרי"י שליט"א
אבן עזרא 4 ב"ב, טל: 03-6192872

בני היכלא

32 עמ'

גליון כ"ו - פר' צו

פניני זוהר
לפר' צו

שלמות ז' מדרגות רק בז' ימים
(צו, סולם אות קס"ח-ק"ע) - עמ' ח'

תיקו, תשבי יתרץ קושיות ובעיות
(צו, סולם אות כ"ט-ל"ד) - עמ' ט'

משל החייט
(צו, סולם אות ל"א-ל"ד, פנחס תשצ"ג) - עמ' י"ג

תפלה ובטחון
(צו, סולם אות צ') - עמ' י"ז

הארת חסד או דין, ביד האדם
(צו, סולם אות צ"א-צ"ד) - עמ' י"ט

הכל היה מן העפר אפי' גלגל חמה
(צו, סולם אות קע"ג-קע"ה) - עמ' כ"ב

צו את אהרן הוא כנגד ע"ז הנקראת
צו (צו, סולם אות ט"ו - י"ז) - עמ' א

בגדי בד ומכנסי בד
(קדושים, סולם אות קכ"א-קכ"ג) - עמ' ב'

העוסק בתורה אינו צריך לקרבנות
(צו, סולם אות קכ"א) - עמ' ה'

חובת התודה
(ויקרא, סולם אות קצ"ג) - עמ' ה'

ג' מדרגות זו תחת זו הנחשבות לג'
קוין (צו, סולם אות קל"ה-קל"ו) - עמ' ו'

פניני זוהר למגילת אסתר - עמ' כ"ה

פניני זוהר

נודה לה' על הברכה המרובה המצויה בהכנת פניני זוהר אלו. שמתקיים ברכת אאמו"ר מאשלג שליט"א, הן בהבנה והן בכתיבה והן בנשיאת הדברים חן בעיני המעיינים בהם.

בגיליון זה פרשת צו, נוסף חלק פניני זוהר למגילת אסתר. מתוך מקבץ בני היכלא לפורים שי"ל בשנה שעברה. סדר הדברים בגיליון זה הוא כדלהלן. תחילה הם דברי הזוהר לפי סדר פסוקי פרשת השבוע. לאחר מכן הם דברי הזוהר בפרשה זו. לבסוף הובאו פניני זוהר על מגילת אסתר.

אגב הזכרת זמן המסוגל לישועת ישראל בכלל ובפרט יש להתבונן בנס פורים שעל אף שהגזרה להשמיד להרוג ולאבד הייתה על הגופים עם כל זאת עיקר הנס היה בכח התשובה שעשו וקבלת התורה מחדש וברצון. שאחר זה זכו היהודים גם להכות באויביהם וכו'. היינו הימשכות גאולת הגוף אחר גאולת הדעת. ולא כהסוברים בטעות מוחלטת שגאולת הגופים תלויה בכוח הגוף. על כן בהתעוררות הזמן המסוגל לגאולה יש לכאוף"א להגביר חלק הפנימיות שבו על חלק החיצונית שבו, ועי"כ יזכה לחבר את הכנת עצמו לגאולה, אל הארת הזמן המסוגל לכך.

כן מפורש בהקדמת בעל הסולם לספר פמ"ס (סוף אות ד'), וז"ל: לא יצויר כלל ועיקר גוף מושלם, בטרם השגת דעת השלם. להיותו [הגוף] לפי עצמו שק מנוקב ובור נשבר. לאפוקי מאותם הטועים ושופטים דכשם שמציאות הגוף בהכרח שיהי' מוקדם בזמן להשגת הנשמה ושלימות המושכלות, כך שלימות הגוף וצרכיו מוקדמים בזמן להשגת הנשמה. שזו טעות מרה וקשה ממות. זולת, שבהשגת הדעת השלימה, אז עולה גם הגוף לשלימותו עמה בקנה אחד ממש. כן נוהג הן בפרט והן בכלל יחד. כמבואר בזוהר פר' שלח בענין המרגלים כו', עכ"ל בעה"ס (הק' לפמ"ס סעי' ד').

על כן, בהיותנו מצפים לגאולה יש לכאוף"א לטעום ולשמח עצמו בינה של תורה, שהוא סודות התורה. שככל שתתרבה הדעת כן יגאל גם הגוף ממקום שביו. שזו היא מטרת גיליונות פניני זוהר אלו. להטעים לרבים מתורת בעל הסולם זיע"א שגילה בספריו את אור הזוהר הקדוש המסוגל לזכך את הנשמה ולהאיר גם את חשכת הגוף. וכדרך הנזכר במגילה "קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל" וגו', כן יראה כל הטועם מיינה של תורה להטעימה גם לחבריו. עד שבהקבץ כל הפרטים יגאל גם הכלל כולו.

כבכל הגיליונות שי"ל עד הנה, גם גיליון זה היה למראה עיני אאמו"ר כ"ק אדמו"ר שליט"א. שנתן הסכמתו לכתובים בו, וברכת קדשו להוצאתם לאור.

נלקט ונכתב על ידי יהודה ליב, באאמו"ר מאשלג שליט"א

נערך וי"ל ע"י: משה יצחק טייטלבוים (בכ"ק האדמו"ר מהוסאקוב שליט"א), עורך המכון

פניני זוהר

צו את אהרן הוא כנגד ע"ז הנקראת

צו (צו, סולם אות ט"ו – י"ז)

מן הקדש, וצו ההוא, שהוא הסטרא אחרא, עומד ברשותם להפרידו מן הקדש על ידי הקרבן הזה. [שואל] ואם תאמר, "צו את בני ישראל" [ה' פסוקים בתורה], איך אפשר לפרש שצו הוא הסטרא אחרא, ומשיב, אף כאן פירושו, שהסטרא אחרא עומד ברשותם, שכל זמן שישראל עושים רצונו של אדונם אין הסטרא אחרא יכול לשלוט עליהם. (טז): ומקרא הזה, "צו את אהרן", בא להראות סוד הדבר, לעטר רוח"ק הזה למעלה למעלה, ולהפריד את רוח הטומאה להורידה למטה למטה, זה, דהיינו ישראל, ברצון ותפלה, כמו שאמרנו. וזה, דהיינו הכהנים, במעשה הקרבת הקרבן, כל אחד כראוי לו. (יז): ומקרא הזה מוכיח עליהם שכתוב, צו את אהרן ואת בני לאמר. צו זהו עבודה זרה, רוח הטומאה. לאמר, זו אשה הנקראת יראת ה', דהיינו המלכות. כי כתוב כאן לאמר, וכתוב שם, "לאמר הן ישלח איש את אשתו", מה שם, לאמר, סובב על אשה, אף לאמר שבכאן הוא אשה. וכבר העמדנו. ומשום זה הכל נאמר, במקרא הזה, דהיינו לעטר את המלכות, ולהוריד הסט"א והכהן עומד לתקן את הכל בסוד אדם ובהמה. (צו, סולם אות ט"ו – י"ז).

[אין צו אלא עבודה זרה: מקור דברי זוהר כאן הוא כדאיתא בזוהר בראשית א (סולם אות רס"ה), על הפסוק הנאמר באדם הראשון "ויצו ה' אלקים על האדם לאמור מכל עץ הגן אכל תאכל. ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו" (בראשית פרק ב' ט"ז-י"ז). שמשורש חטא עץ הדעת נמשכים אלהים אחרים שעל זה רומז הכתוב ויצו, כמו שאמרו אין צו אלא עבודה זרה. התוספת שבדברי זוהר כאן היא, בביאור הפסוק "צו את אהרן ואת בניו". שעל ידי אהרן הכהן וסוד הקטר הקרבנות ע"ג המזבח, ניתן צד הזה של לעומת הקדושה בידי אהרון הכהן

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה" וגו' (צו, ויקרא ו' ב). זוהר: (טז): וע"ד אתייהיבת האי סטרא אחרא בידא דכהנא, דכתיב "צו את אהרן ואת בניו לאמר". רזא הכא, דהא אוקימנא, לית צו אלא ע"ז. והכא אתייהיבת ליה לאתוקדא ההוא מחשבה רעה, ולאעברא לה מגו קודשא, בהאי רעותא דסלקא לעילא, ובהאי תננא ותרבינ דאתוקדו, בגין לאתעברא מן קודשא, והאי צו ברשותיהו קיימא, לאפרשא לה מן קודשא מגו האי קרבנא [שואל] ואי תימא "צו את בני ישראל", [משיב] הכי נמי דהא ברשותיהו קיימא, כל זמנא דעבדי רעותא דמאריהון, דלא יכלא לשלטאה עלייהו. (טז): והאי קרא כלא אתיא לאחזאה רזא דמלה, לאעטרא להאי רוח קודשא לעילא לעילא, ולאפרשא לה לדא רוח טומאה, לנחתא לה לתתא לתתא. דא ברעותא ובצלזותא כדקאמרן, ודא בעיבדא כלא כדקחזי ליה. (יז): והאי קרא מוכחא עלייהו, דכתיב "צו את אהרן ואת בניו לאמר". צו: דא ע"ז, רוח מסאבא. לאמר: דא אתתא, דאקרי יראת ה'. כתיב הכא "לאמר", וכתיב התם "לאמר הן ישלח איש את אשתו" (ירמיה ג' א). והא אוקמוה. בג"כ כלא אתמר, וכהנא קיימא לאתתקנא כלא ברזא דאדם ובהמה.

הסולם

(טז): ועל כן ניתן צד האחר הזה ביד הכהן, שכתוב, "צו את אהרן ואת בניו לאמר". ויש סוד כאן, כי העמדנו, שאין צו, אלא ע"ז, דהיינו סטרא אחרא, וכאן ניתן לו לשרוף את המחשבה הרעה ההיא, ולהעבירה מן הקדושה ברצון הזה שעולה למעלה, ובעשן הזה, ובחלבים הנשרפין, כדי שיהיו נעברים

אלא ע"ז. **פקודי** (סולם אות שס"ג), ועל דא אתייהיבת האי סטרא אחרא, בידיא דכהנא, דכתיב "צו את אהרן ואת בניו לאמר", רזא הכא, דהא אוקימנא לית צו אלא ע"ז וכו'. זוהר זה (פקודי שס"ג), הוא כלשון זוהר צו (סולם אות ט"ו) הנ"ל, במדויק. **רע"מ בהר** (סולם אות ס"ט), ובגין דא, חובא דאדם עבר על ויצו ה' אלקים", ואוקמוה, אין צו אלא ע"ז וכו'.

מראה מקום נגמ': כדברי הזוהר כאן איתא גם בגמ' **מסכת סנהדרין** (דף נ"ו ע"ב). לכאן דברי הזוהר כאן הם כדברי ר' יצחק בגמ'. עוד ידויק לשון הגמ' בהזכרת הפסוק בירמיה "הן ישלח איש את אשתו", הנזכר גם בדברי הזוהר כאן. להלן לשון הגמ': אמר רבי יוחנן דאמר קרא **"ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל"**. ויצו, אלו הדינין וכן הוא אומר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. ה', זו ברכת השם וכן הוא אומר ונוקב שם ה' מות יומת. אלקים, זו עבודת כוכבים. וכן הוא אומר לא יהיה לך אלהים אחרים. על האדם, זו שפיכות דמים וכן הוא אומר שופך דם האדם וגו'. **לאמור**, זו גילוי עריות. וכן הוא אומר "לאמור הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר" (ירמיה ג' א). מכל עץ הגן, ולא גזל. אכל תאכל, ולא אבר מן החי. כי אתא רבי יצחק תני איפכא. **ויצו, זו עבודת כוכבים**. אלקים, זו דינין. בשלמא אלקים זו דינין דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים. אלא ויצו זו עבודה זרה מאי משמע. רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי. חד אמר "סרו מהר מן הדרך אשר **צויתים** עשו להם עגל מסכה" וגו' (שמות ל"ב ח), וחד אמר "עשוק אפרים רצוץ משפט כי הואיל הלך אחרי **צו**" (הושע ה' י"א).

נגדי בד ומכנסי בד

(קדושים, סולם אות קכ"א-קכ"ג)

"ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח" (צו, ויקרא ו' ג). **זוהר:** (קכא): **כתיב "ולבש**

להעבירו מצד הקדושה שלא יוכל לשלוט על ישראל. בדרך זו מבאר הזוהר גם את הפסוקים צו את בני ישראל [הנזכר ה' פעמים בתורה]. שפירושם הוא, שהסטרא אחרא עומד ברשותם של ישראל ולא להיפך. דהיינו מה שכתוב צו, הוא את בני ישראל כלומר מצוי ברשותם תחת שלטונם.

לאמור, היא בחי מלכות הנקראת יראה: ידויק לשון הזוהר שפירש את המלה "לאמור" [שבפסוק צו את אהרן ואת בניו לאמור], על ספירת המלכות, כלומר שציווים על ספירת המלכות הנקראת לאמור, להעביר ממנה את צד הס"א ואת כח שלטונו. כיון שעיקר התיקון כנגד הס"א הוא בתיקון ספירת המלכות שבה שורש כל הכלים. וזה שאומר הזוהר כאן. צו את אהרן, דהיינו נתינת כח לאהרן להעביר את הצו ולשלוט עליו, עד מדרגת ספירת המלכות, הרמוזה במלה לאמור. עוד ידויק בזה לשון הזוהר, שהפסוק בירמיה "לאמר הן ישלח איש את אשתו" (ירמיה ג' א), המובא כאן, שפסוק זה הוא המובא גם בגמ' מסכת סנהדרין דלקמן.

כפילות לשון הזוהר: כפילות בזוהר: יש להתבונן בכפילות דברי הזוהר. שתחילת פרשת צו (סולם אות א-כ"ב), נמצאת במדויק כמעט מלה במלה בזוהר פקודי (סולם אות שש"ט-שס"ט). ובכלל זה גם דברי הזוהר צו (סולם אות ט"ו), על הפסוק "צו את אהרן", אין צו אלא ע"ז, הכפולים גם בזוהר פקודי (סולם אות שס"ג).

מראה מקום בזוהר: אין צו אלא ע"ז: בראשית א' (סולם אות רס"ה), **"ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו"** וגו' (בראשית ב' ט"ז-ט"ז), הא אוקמוה לית צו אלא ע"ז, דמתמן אלהים אחרים, ואיהי בכבד דמנה תכבד העבודה דאיהי ע"ז, וע"י הכעס נמסר הכבד למשכן אל קליפת ע"ז וז"ש כח הכועס כאילו עובד ע"ז, ובא להשמיענו על עבירת עבודה זרה הכלולה בחטא עץ הדעת. זוהר **בראשית א'** (סולם אות תל"ב), **"ויצו אלקים"**, הא תנינן, לית צו

המקדש, למקום שהשלמות נמצא בו, וכל אלו העבודות של השלמות, אע"פ שנתחברו צמר ופשתים, אין לנו חשש בזה, כמו שאמרנו בציצית, משום ששם נמצאים ומתחברים כל אלו המינים של מעלה, וכל אלו כלי המקדש, ונמצאים בו כמה מינים משונים זה מזה, וכולם נכללו שם כעין של מעלה. אשרי הם ישראל שהקב"ה נתן להם תורת אמת, תורת האמונה, וריחם אותם מכל שאר העמים עכו"ם, שכתוב, "אהבתי אתכם אמר ה'".

ביאור המאמר. הזהר מבאר לפנינו בעיקר ג' בחינות. בחינה א', היא שליטתו של קו האמצעי, המקיים ב' הקוים ימין ושמאל, ועושה שלום ביניהם, ע"י שמסדר הארת הימין, ממעלה למטה, והארת השמאל ממטה למעלה. (כנ"ל ב"א דף ס' ד"ה מחלוקת) והעונש הגדול של הפוגם בסדר קו האמצעי, דהיינו שמושך הארת השמאל ממעלה למטה. שזה היה חטא של אכילת עץ הדעת. בחינה ב', היא גודל הפגם של המחבר ב' מיני דינים, דהיינו דינים דנוקבא ודינים דדכורא אלו באלו, שלא בדרך התקון דקו אמצעי, שאז נתוספו דינים דדכורא על דינים דנוקבא, והחורבן גדול (כנ"ל אחרי מות אות קט"ו). בחינה ג', היא חיבור ב' מיני דינים אלו זה בזה על דרך שלמות התקון של קו האמצעי. שאז מתבטלים הדינים של שניהם והשלמות של ב' הקוין ימין ושמאל מתגלה כראוי (כנ"ל תוריע אות קנ"ג). [המשך דברי הסולם, לא הובאו כאן מפאת אריכותם]. (קדושים, סולם אות קכ"א-קכ"ג).

[תיקון דין בדומה לו: תמצית דברי הזוהר כאן, שעבודת הכהן בהוצאת הדשן ותרומתו, נעשתה בבגדי פשתים. שמתוך שקרבן עולה בא לכפר על הרהור עבודה זרה, נעשתה העבודה בו בבגדי פשתן שהם רומזים על אותו צד האחר. כעין טהרת טומאת מת, שהיא טומאה חמורה, על ידי אפר פרה אדומה שבבחינה שכנגדה. וכעין רפואת מכת הנחשים על ידי נחש הנחושת שעשה משה. דהיינו

הכהן מדו בד ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור" (*). אמאי אקרי בד, יחידאי. בגין דלא בעי לחברא להאי פשתים באחרא, וע"ד לא כתיב מדו פשתים, אלא בד יחידאה. (קכב): וכהנא אמאי איהו בעי לאתחזאה בהאי. אלא אלין מאני בד, בעי לאתחזאה בהו על מזבח העולה, כד הוה מפני קטרא דדשנא דעולה, דהא עולה מסטרא דע"ז והרהורא בישא קא אתיא. ובג"כ, בעי לאתחזאה בהו בלחודייהו, ולא בערבוביא כמה דאמרן, בגין דיתכפר ליה לב"נ כל אינון חובין דאתין מההוא סטרא. (קכג): וכד עייל למקדשא, אתר דשלימו אשתכח, וכל אינון פולחני דשלימותא, אע"ג דאתחברו, לית לן בה, כמה דאמרן בציצית, בגין דתמן אשתכחו ואתחברו כל אינון זינין דלעילא, וכל אינון מאני מקדשא, משתכחין ביה כמה זינין משניין דא מן דא, וכלהו אתכלילו תמן כגוונא דלעילא. זכאי, אינון ישראל, דקב"ה יהיב להו אורייתא דקשוט, אורייתא דמהימנותא, וריחם להו מכל שאר עמין עע"ז, דכתיב "אהבתי אתכם אמר ה'" (מלאכי א ב).

הסולם

(קכא): כתוב, "ולבש הכהן מדו בד. ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור" [מקור הפסוק (*): לקמן במסורת הזוהר]. שואל, למה נקרא בד, שפירושו בדר, יחיד, ומשיב, הוא משום שלא צריכים לחבר פשתים הזה באחר. וע"כ לא כתוב, ולבש הכהן מדו פשתים, אלא מדו בד, דהיינו יחידי. (קכב): שואל, והכהן למה צריך להראות בזה, בפשתים, כיון שרומז על צד האחר, ומשיב, אלא אלו בגדי בד צריכים להראות בהם על מזבח העולה, כשהיה מנקה את הדשן של העולה. כי עולה מצד עבודה זרה והרהור רע, הוא בא. כלומר, שעל הרהור ע"ז מביאים קרבן עולה. ומשום זה צריכים להראות בהם בלבדם, ולא בערבוביא עם צמר. כמו שאמרנו, כדי שיתכפר לאדם כל אלו עונות הבאים מאותו הצד. (קכג): וכשנכנס לבית

מפשתים בלבד, יש לפרש את המשך דברי הזוהר (באות קכ"ג), על כהן גדול. עוד יובן על פי המתבאר בזה, הוספת הזוהר וחיבורו את ב' הפסוקים יחד [כמצוין לקמן במסורת הזוהר]. דהיינו שרוצה להדגיש שכפי שהכהן לבש מדו בד ומכנסי בד, כן אבנטו היה עשוי בד פשתים לבד, בלא צמר.

להלכה ברמב"ם: להלכה נפסק ברמב"ם שאבנט כהן הדיוט עשוי מצמר ופשתים כדברי רבי ולא כדברי רבי אלעזר בר"ש. להלן לשון הרמב"ם (עבודה, הלכות כלי המקדש והעובדים בו, פרק ח' א): בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים. כתנת ומכנסים ומגבעות ואבנט. וארבעתן של פשתן לבנים וחוטן כפול ששה, והאבנט לבדו רקום בצמר, עכ"ל הרמב"ם. **בכסף משנה** (שם), ביאר את מקור דברי הרמב"ם ופסקו ע"פ הגמ' הנ"ל, וזה לשונו: לא נחלקו בפ"ק דיומא (דף י"ב ע"ב) אלא באבנטו של כהן הדיוט בין בשאר ימות השנה בין ביוהכ"פ שרבי אומר של כלאים ורבי אלעזר בר"ש אומר של בוץ. וידוע שהלכה כרבי מחבירו, עכ"ל.

(*) **מסורת הזוהר:** ידוייק לשון הפסוק המובא בזוהר קדושים (קכ"א), הנ"ל, "ולבש הכהן מדו בד. ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור". שאין בנמצא פסוק כזה, אלא שהוא מורכב מב' פסוקים. "ולבש הכהן מדו בד" (צו, ויקרא ו' ג), ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת" וגו' (אחרי מות, ויקרא ט"ז ד). **הערה:** לכאורה אפשר לבאר את משמעות חיבור הזוהר את ב' הפסוקים ע"פ המבואר לעיל ד"ה כלאים באבנט כהן הדיוט. עוד ידוייק לשון הפסוקים בזוהר פקודי (סולם אות שני"ד, וזוהר צו אות ה'), שאינו מצרף את הפסוקים, אלא מזכיר רק את הפסוק הנאמר בפרשת צו, "ולבש הכהן מדו בד".

כפילות בזוהר: יש להתבונן בכפילות דברי הזוהר. שתחילת פרשת צו (סולם אות א- כ"ב), נמצאים במדוייק כמעט מלה במלה בזוהר פקודי (סולם אות שמ"ט-ס"ט). ובכלל זה גם דברי הזוהר על הפסוק "ולבש הכהן מדו בד", הכפולים בזוהר פקודי (שני"ד, ובזוהר צו ה:).

תיקון בחינות הדין על ידי דינים מאותו סוג. כעין דברי הזוהר קדושים כאן, נמצא גם בזוהר צו (סולם אות ה'), וכן בזוהר פקודי (סולם אות שני"ד), כדלקמן ד"ה כפילות בזוהר. אלא, שבדברי הזוהר קדושים הנ"ל, יש תוספת ביאור. להלן לשון הזוהר צו (סולם אות ה'): **סולם:** בוא וראה מה כתוב, ולבש הכהן מדו בד. אלו הם לבושים המיוחדים לקדושה. בד הוא כמו בדד, דהיינו שמיוחד לקדושה. וכתוב, בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם. מהו הטעם שהוא קדש. אלא סוד הדבר כמו שאמרנו, שהיא קדש קדשים, שעולה הכל ומתעטר בקדש הקדשים, שהוא בינה, בקשר אחד, ואח"כ נפנה ונעבר רוח הטומאה המטמא הכל ואינו שולט, ואינו קרב אל המקדש, ונעבר מכל הצדדים של הקדושה, ונשאר הכל קדש בקדושה לבד, עכ"ל (צו, סולם אות ה').

כלאיים באבנט כהן הדיוט: יש להתעמק בדברי הזוהר כאן (קדושים קכ"א-קכ"ג), האם משמע מדברי הזוהר שהיה כלאים [צמר ופשתים] בבגדי הכהן הדיוט או שבא להשמיענו דווקא שהכהן המרים את דשן העולה, לא לבש אלא פשתים לבד אפילו באבנטו, כמ"ש בד יחידאה. הנפקא מינה מכך היא בהבנת שיטת הזוהר בענין הנדון בגמ' מסכת יומא (דף י"ב ע"ב). שנחלקו רבי, ורבי אלעזר בן רשב"י בשאלת כלאים באבנט כהן הדיוט האם נעשה כאבנט כהן גדול שהיה קלוע גם צמר, או שהיה עשוי רק מלבד [פשתים]. להלן לשון הגמ': כי אתא רבין אמר אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים דברי הכל של בוץ [פשתן]. בשאר ימות השנה דברי הכל של כלאים. לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט, בין בשאר ימות השנה בין ביום הכפורים. שרבי אומר של כלאים, ורבי אלעזר ברבי שמעון אומר של בוץ. דתניא, אין בין כהן גדול לכהן הדיוט אלא אבנט, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר. אף לא אבנט וכו' יעו"ש, עכ"ל הגמ'. שלכאורה, יש מקום להבין את דברי הזוהר קדושים הנ"ל, משיטת רבי אלעזר בן רשב"י בגמ'. אלא, שאם כמסקנת הגמ' בדברי ר"א, אין האבנט עשוי אלא

חובת התודה (ויקרא, סולם אות קצ"ג)

"אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן" וגו' (צו, ויקרא ז' י"ב). זוהר: (קצג): רבי אחא אמר, כתיב "אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה" וגו'. מאי קא מיירי. כמה דאת אמר, "והתודה אשר חטא עליה" (ויקרא ה' ה'), "עליה" דייקא. ועל דא "חלת מצות" וגו'. וחלת מצות, הא אוקמוה, ועל מה אתיא. מצת וחלת כתיב חסר, בגין דחטא עליה.

הסולם

(קצג): ר' אחא אמר, כתוב, "אם על תודה יקריבנו, והקריב על זבח התודה" וגו'. שואל, מה הוא אומר, למה צריכים להקריב עליו חלות מצות וגו'. ומשיב, הוא כש"א "והתודה אשר חטא עליה". עליה הוא בדיוק, דהיינו על שחטא ופגם במלכות. אף כאן, התודה באה על מה שפגם במלכות. כי התודה באה על הצלה מיסורין, דהיינו הד' שצריכים להודות, ואין יסורין בלי עון. ונמצא שכל תודה באה על עון. אבל העון הזה פוגם רק במלכות, כמו בקרבן האשם, שכתוב שם, עליה, כנ"ל. וע"כ צריך להביא חלת מצות וגו', וחלות מצות הרי העמדנו מה הן ועל מה הן באות. אשר חלות מצות, הן בחינות מלכות, והן באות יעל פגם המלכות. מצת וחלת, כתובים חסרים ו'. שהוא משום, שחטא עליה, על המלכות, וע"כ הו' שהיא ת"ת, אינה מאירה בה. (ויקרא, סולם אות קצ"ג).

[תמצית דברי זוהר כאן, היא חובת ההודאה והתודה, שבקרבן תודה. כמפורש בסולם כאן, שאין קרבן תודה בא אלא על הצלה מיסורין, ואין יסורין בלי עון. כמבואר בהקדמת הסולם לספר זוהר (סעיף א) בשאלת זמנינותו וייסורינו. שהתשובה המבוארת שם (סעיף י"ט), היא שכל הייסורים מתחייבים מצד שלמותנו הנצחית במצב א',

העוסק בתורה אינו צריך לקרבנות

(צו, סולם אות קכ"א)

"וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא" (צו, ויקרא ז' א'). זוהר: (קכא): "וזאת תורת האשם", "וזאת תורת המנחה" (צו, ויקרא ז' ז'), "וזאת תורת זבח השלמים" (שם, ז' י"א), "וזאת תורת החטאת" (שם, ו' י"ח). ר' יצחק אמר, הא אוקמוה אי לתתא דא בכלא. אי לעילא דא בכלא. ומאן דאשתדל באורייתא, נטלא לחולקיה בכלא, ואתאחיד בכל סטרין, ולא בעי לקרבא קרבנא על נפשיה, והא אתמר.

הסולם

(קכא): וזאת תורת האשם וכו': וזאת תורת האשם. וזאת תורת המנחה. וזאת תורת זבח השלמים. זאת תורת החטאת. ר' יצחק אמר, הרי העמידוהו, אם למטה, זאת היא בכל, ואם למעלה זאת היא בכל. כי זאת, שהיא המלכות, כוללת כל האורות שממנה ולמעלה, שהיא מקבלת לתוכה את כולם. וכן למטה, שהיא משפעת לכל העולמות שממנה ולמטה, וכוללת כולם. וע"ז נאמר השם זאת בכל הקרבנות, להיותה כוללת אותם כולם. ומי שעוסק בתורה לוקח אותה, את המלכות, לחלקו לגמרי, ומתאחד בכל הבחינות שלה, הנ"ל, שהם, אשם, מנחה, שלמים, חטאת, וע"כ אינו צריך עוד להקריב קרבן על עצמו. וכבר למדנו זה. (צו, סולם אות קכ"א).

[יש להתבונן בסדר הפסוקים הנזכרים בזוהר, שאינם כסדר כתיבתם בתורה. תורת העולה, תורת המנחה, תורת החטאת, תורת האשם, תורת זבח השלמים. עוד יש להתבונן מדוע אינו מזכיר גם תורת העולה. ואולי אפשר לבאר שאינו מזכיר עולה כיון שהיא באה על הרהור ע"ז. ואפי' העוסקים בתורה אינם יכולים לצאת י"ח בלימודם.]

הקדשים, שואל מה הנאה יש להקב"ה מן הקדשים שנשרפו. אם תאמר, בשביל יצחק, שבשעה שישראל בצרה, עולה לפניו אפרו של יצחק, וע"כ צריכים לשרוף הקרבן עד אפר להזכיר זכותו, שאם חייבים שרפה יהיו נצולים בשבילו. זהו בא רק לדרש. ואם תאמר בשביל בני אהרן שהיו כמו שריפת קדשים, שכתוב בהם, "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו", ומיתתם היא כפרה לישראל כמו שריפת קדשים. גם זה הוא רק דרש. (קלו): ומשיב, אלא שלש אשות בנר, אש לבן אש שחור, אש תכלת, כנגד תורה נביאים כתובים, וכנגד כהן לוי ישראל, ותכלת היא השכינה שהיא קרובה לנו, שהיא שורה על התחתונים. והיא נאחזת באלה הפתילות, שהם כנפי מצוה, שנאמר בהם, ועשו להם ציצית, ותכלת זו שהיא השכינה היא דין, שאוכלת קרבנות ועולות.

נר"נ שבאדם כנגד קדש, קדשים, וקדש קדשים: ביאור המאמר. נפש רוח נשמה של האדם, נקראים קדשים, הנפש נקראת קודש, והרוח קדשים, והנשמה קדש קדשים. וז"ש, פקודא דא לשרוף קדשים וכו', בסתרי תורה אית קדש ואית קדשים וכו' דהיינו שבסתרי תורה, מתבאר סוד שריפת קדשים, בשריפת נפש רוח נשמה של אדם, שה"ס קדש קדשים, וכו', לפני ה'. ושואל מה הנאה אית לקב"ה בקדשים דאתוקדו. היינו מהי ההנאה שיש להקב"ה, משריפת הנשמות הנקראות קדשים.

תנ"ך כנגד ג' גווני האש: ומתקן, אלא תלת אשין בשרגא וכו', שג' אשות אלו הם, לקבל תורה ונביאים וכתובים שאשא חוורא היא כנגד תורה, שהיא ת"ת. ואשא אוכמא היא כנגד נביאים, שהם נצח והוד. ואשא תכלתא היא כנגד כתובים, שהם מלכות. והם לקבל כהן לוי ישראל, שפירושם ג' קוין, ימין

להביאנו לגמר התיקון שבמצב ג' וכו', עיו"ש, ובביאור ב' הדרכים שהם זרך התורה ודרך היסורים. ידויק לשון הזוהר שמציין את הפס' הנאמר בקרבן אשם "והתודה עליה". שנראה כדורש [בדרך היקש] את דמיון האותיות שבמלים זבח התודה, והמלה והתודה שבקרבן אשם. שהמלה התודה אינה כתובה עוד בשום מקום מלבד כאן. והמלה והתודה, כתובה בתורה רק ב' פעמים.]

ג' מדרגות זו תחת זו הנחשבות לג' קוין (צו, סולם אות קל"ה-קל"ו)

"והנותר מבשר הזבח ביום השלישי ישרף" (צו, ויקרא י' יז). זוהר: רעיא מהימנא: (קלה): פקודא דא לשרוף קדשים באש. ואבתריה "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף". תנאין ואמוראין. בסתרי תורה, אית קדש, ואית קדשים, ואית קדש קדשים. מה הנאה אית לקב"ה בקדשים דאתוקדו. אי תימא בגין יצחק, דבשעתא דישראל בעקו, סליק אפרו של יצחק קמיה, דאי חייבין שריפה אשתזיבו בגיניה. האי לדרשא איהו. ואי תימרון בגין בני אהרן דהוו שריפת קדשים, דכתיב בהון "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו". ומיתתהון כפרה לישראל כמו שריפת קדשים, אוף דא לדרשא קא אתי. (קלו): אלא, תלת אשין בשרגא: אשא חוורא, ואשא אוכמא, ואשא תכלתא. לקבל: תורה, נביאים, וכתובים. לקבל: כהן, לוי, וישראל. ותכלת איהי שכינתא, קריבא לן, ואיהי אחידא באינון פתילות, בכנפי מצוה, דאתמר בהון ועשו להם ציצית. והאי תכלת דאיהי שכינתא, איהי דינא, דאכילת קרבנין ועלוון.

הסולם

(קלה): מצוה זו היא לשרוף קדשים באש. ואח"כ והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. תנאים ואמוראים: בסתרי תורה, יש קדש ויש קדשים ויש קדש

המלכות גם יסוד, באפן, שיסוד ומלכות נעשו לקו אמצעי לת"ת ונו"ה, ע"ד הזו"ן שנעשו קו אמצעי לאו"א וישו"ת. וכדי להעיר את זה, מדייק הרעיא מהימנא ואמר, שג' אשות לבן שחור ותכלת אע"פ שהם זה תחת זה, כמו תורה נביאים וכתובים מכל מקום הם ג' קוין כמו כהן לוי ישראל.

ג' קוין בספי' מלכות: והנה אור הנר בכללו, הוא אור המלכות. כי המלכות נקראת נר. אלא כמו שאנו אומרים בזו"א, שהוא כולל כל ג' קוין דבינה, מטעם, כיון דתלת מחד נפקי, חד בתלת קיימא (כנ"ל ב"א דף רפ"ז ד"ה תלת) אף המלכות אחר שנעשתה לקו אמצעי, בין תורה לנביאים, שה"ס ימין ושמאל, הרי גם המלכות כוללת אותם.

ביאור ג' גווני האש: אשר אש הלבן ה"ס קו ימין. ואש השחור ה"ס קו השמאל. ואש התכלת ה"ס קו האמצעי. אבל התכלת, שהיא עצם המלכות שנעשתה לקו אמצעי, כוללת בתוכה גם יסוד, כנ"ל, והיסוד הכלול בה הוא בחינת ימין שבתכלת, והמלכות עצמה ה"ס השמאל. ומבחינה זו, אע"פ שאנו אומרים שהתכלת הוא קו אמצעי, עכ"ז היא בחינת קו שמאל, מטעם היותה כלול מימין ושמאל, אשר הימין ה"ס היסוד, ועצם המלכות, שהיא התכלת, ה"ס שמאל, כמבואר.

ביאור שריפת הקדשים: פירוש. כי הביא ב' פקודין בשריפת קדשים, שהם לשרוף הקדשים על המזבח, ולשרוף הנותר ממנו עד יום השלישי. ואלו ב' מיני שריפות נוהגים גם בנשמות. ושריפת הנותר יורה על בחינות הדינים שהם נקראים מנעולא ומפתחא שהם בחינות המסך דחירק, וכמו כן הם עולים מחמת חטאי התחתונים, ומתדבקים במלכות, שה"ס תכלת. אשר אז התכלת שורפתם ומבטלת אותם. וז"ס שריפת נותר. ויש גם

שמאל ואמצע. ונמצא שתורה היא כנגד כהן שהוא קו ימין ונביאים הם כנגד לוי, שהוא קו שמאל. וכתובים הם כנגד ישראל, שהם קו האמצעי. ויש להבין הדברים, הרי תורה נביאים וכתובים הם ת"ת, נו"ה ומלכות, שהם זה תחת זה, ואיך תדמה אותם לכהן לוי ישראל, שהם ג' קוין, שהימין מול השמאל, והאמצעי, הוא ביניהם, וכולם במדרגה אחת.

ג' מדרגות או"א ישו"ת וזו"ן: והענין הוא. שזה דומה, לאו"א וישו"ת וזו"ן, שהם ג' מדרגות זה למטה מזה, ועכ"ז הם נעשים ג' קוין במדרגה אחת. כי או"א, בעת שהם מעלים הבינה ותו"מ שלהם, עולה עמהם גם מדרגה התחתונה, שהם ישו"ת הדבוקים בבינה ותו"מ אלו (כנ"ל בהקס"ז דף כ' ד"ה ואמא) ואלו ישו"ת העולים לאו"א, נעשים אז קו שמאל לאו"א, ואח"כ בינה ותו"מ דישו"ת שעלו לישו"ת, כבר העלו עמהם גם הם את מדרגה התחתונה שלהם שהם זו"ן, למקום ישו"ת שהוא עתה באו"א,

ג' מדרגות הנעשים לג' קוין: ונמצאים כל ג' המדרגות שהיו מתחילה זו תחת זו, שהם עתה בחינת ג' קוין במדרגה אחת, שאו"א הם מקו ימין, וישו"ת הם קו שמאל, וזו"ן הם קו אמצעי. ועל דרך זה ממש, נעשו תורה נביאים וכתובים לג' קוים. כי בעת שת"ת שה"ס תורה, העלו בינה ותו"מ שלהם, עלו עמהם גם המדרגה התחתונה שלו, שה"ס נו"ה, שה"ס נביאים, למקום הת"ת, ונעשו קו שמאל שלו. ואלו נו"ה בעת שהעלו בינה ותו"מ שלהם, עלתה עמהם גם המלכות לנצח והוד, שהם עתה בת"ת ונמצא עתה שהם שלשתם במקום ת"ת, ונעשו ג' קוין, שת"ת הוא קו ימין, ונו"ה קו שמאל, והמלכות קו אמצעי.

יסוד ומלכות בסוד קו אמצעי: אמנם יש לדעת כאן, הכלל, שאין מלכות בלי יסוד, וע"כ אע"פ שכתובים הם מלכות כוללת

המשחה העליון הקדוש, שהוא חכמה, למטה, אל המלכות, ומדליק הנרות שלמעלה, שהם ז' הספירות חג"ת נהי"ם, כי כהן הגדול, שהוא חסד, שלם בשלמות ז' ימים העליונים, שהם חג"ת נהי"ם, להתעטר על כל הספירות. כי החסד כולל בתוכו כל ז' הספירות. (קס"ט): כנגד זה, שלמעלה, יש ז' ימי מילואים להכהן שלמטה בעולם הזה, כדי שימצא הכל כעין שלמעלה. ועל כן נקראים ימי מילואים, שפירושו ימי ההשלמה, כדי שיושלם הכהן, שהוא כנגד חסד, בשאר ימים אחרים, של ז' הספירות, כדי להשלים שבע ספירות ביחד. ועל כן נקראים אלו ימי מילואים, משום ששאר ספירות האחרות נתאחדו בו. שואל, מה זאת אומרת. ומשיב, שהפירוש הוא, שאם הכהן נתעורר להשפיע מתעוררת עמו גם שאר ספירות האחרות להשפיע, מתוך שהן התאחדו עמו יחד. (קצ"ע): ומשום זה כתוב, "ומפתח אהל מועד וגו' עד יום מלאת" וגו', ז' ימים ודאי, כדי להשלים ז' ספירות, אז מתעטר הכהן למטה לגמרי כעין שלמעלה, כדי שבשעה שהכהן שלמטה יתעורר, יתעורר על ידו הכל למעלה, כל ז' הספירות, ותמצאנה הברכות למעלה ולמטה. (צו, סולם אות קס"ח-ק"ע).

[ז' ימי המילואים: תמצית דברי הזוהר, שבז' ימי המילואים נשלמו אהרן ובניו בז' מדרגות עליונות מספירת חסד ועד ספירת מלכות. משמעות דברי הזוהר כאן, שאין שלמות זו מושגת אלא בז' ימים שלמים. שהבנת העניין היא בסוד שורש הזמן בספירות העליונות. כמבואר בכ"כ מקומות בזוהר בעניין ז' ימי בראשית, שמכוונים כנגד הספירות העליונות. כלומר לא זו בלבד שהתלבשות המדרגות הרוחניות אורכות זמן גשמי, אלא אף זו שהזמן הנדרש להתלבשות ז' מדרגות הוא ז' ימים. המסודרים כפי המדרגות העליונות חג"ת נהי"ם. לכשנתעמק בעניין נמצא כי יש כאן ב' מעברים. א' מדרגות עליונות המתלבשות בז' ימים. ולאחר מכן

בחינת שריפת קדשים על המזבח, דהיינו שריפת הנשמות, בסוד שהמלאך מיכאל עומד ומקריב אותם, על המזבח של מעלה. ואלו ב' מיני שריפות הולך ומבאר לפנינו וכו', עכ"ל הסולם. (צו, סולם אות קל"ה-קל"ו).

[כל המובא עד כאן, הוא לשון הסולם מלה במלה. מלבד הכותרות בצדי כל קטע, שנועדו לסכם ולסייע בהבנת דבריו. המשך המאמר שם, איננו מובא כאן]

שלמות ז' מדרגות רק בז' ימים

(צו, סולם אות קס"ח-ק"ע)

"ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מילואיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם" (צו, ויקרא ח' ל"ג). זוהר: (קס"ח): רבי יצחק אמר, "כי עמך מקור חיים" (תהלים ל"ו י'), דא כהן גדול לעילא, לקבליה כהן גדול לתתא. בגין כך, אנגיד כהנא משח רבות עלאה קדישא לתתא, ואדליק בוצינין לעילא, דכהן גדול שלים בשלימו דז' יומין עלאין, לאתעטרא על כלא. (קס"ט): לקבל דא ז' ימי מילואים, לכהנא דלתתא, לאשתכחא כלא כגוונא דלעילא. וע"ד ימי מילואים אקרין: יומי אשלמותא. בגין דישתלים כהנא בשאר יומין אחרנין, לאשלמא ז' כהנא. ואלין ימי מילואים אקרין, בגין דאתאחדן שאר אחרנין ביה. מאי קא מיירי. דכד כהנא אתער, כל שאר אחרנין מתעדין עמיה. (קצ"ט): ובגין כך כתיב "ומפתח אהל מועד וגו', עד יום מלאת" וגו'. ז' יומין ודאי, כדין אתעטר כהנא לתתא בכלא, כגוונא דלעילא. בגין דבשעתא דכהנא דלתתא אתער, כלא יתערוון על ידיה לעילא, וישתכחון ברכאן לעילא ותתא.

הסולם

(קס"ח): ר' יצחק אמר, "כי עמך מקור חיים", זהו הכהן הגדול למעלה, שהוא חסד דז"א, וכנגדו הוא הכהן הגדול למטה, בעולם הזה, ועל כן ממשיך הכהן שהוא חסד שמן

שתוק כך עלה במחשבה וכו'. (ג): קמו כלהו ואמרו, ודאי אנת הוא אומנא ר"מ. דאתמר בך משה קבל תורה מסיני, ומתמן ואילך כלהו תלמידים אינון דילך, מן יהושע עד סוף כל דרין. הדא הוא דאמר ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, עד סוף כלהו. תלמיד בקי דילך מאן הוא הא חזינא דאתמר, הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. (ד): אמר לון, ודאי הכי הוא, דאיהו תלמיד חבר, דעליה אתמר "בן אהרן הכהן". כגווגא דאתמר באהרן "הוא יהיה לך לפה", הכי נמי בריה, יהיה לי לפה, דאיהי אורייתא דבעל פה. בגין דהכי דהוינא בקדמיתא כבד פה וכבד לשון, והכי יוקים לי קודשא ב"ה, כבד פה באורייתא דבע"פ, וכבד לשון באורייתא שבכתב, דלא יימרון אליו דלא אשתמודעין לי, אחרא איהו. ואליהו הוא יהיה לי לפה, ייתי לתקנא כל אליו ספקות, ולפרקא לון.

הסולם

(כט): תנאים ואמוראים, אתם, שמצד המדות של הקב"ה אתם באים, שעמלתם הרבה לנקות הבת שלי, שהיא הלכה, דהיינו מלכות, מן הקליפות של הערב רב, שהם קושיות רעות שאין להם ישוב, ולא תירוץ, שעליהם נאמר, מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות, אלא שנאמר בהם תיקו. וכל תיקו שבאיסור הוא לחומרא, והוא תיקו חסר נ', שרומז שאין לו תקון. חסר נ' שהוא עולם הבא, דהיינו בינה, שיש לה נ' שערים, כי תיקו שבעולם הבא הוא שתיקה, כגון שתוק כך עלה במחשבה. פירוש, שהתיקון לזה היא שתיקה, כמו שאמר הקב"ה למשה, שתוק וכו'. (מנחות כט): שזהו תיקו שבעולם הבא, דהיינו עם נ', שהוא תקון. (ג): קמו כולם ואמרו: רועה נאמן, ודאי אתה הוא האומן. שנאמר בך משה קבל תורה מסיני. ומשם והלאה, כולם הם תלמידים שלך, מן יהושע עד סוף כל הדורות. זהו שלמדנו, ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים עד

ז' ימים המאירים למדרגות תחתונות. דהיינו אורות עליונים, זמן, אורות עליונים. שמצד היותנו תחת מסגרת הזמן אין דרך להארת המדרגות העליונות באופן ישיר בלא צורך בזמן.

ז' ימים בפסח ובסוכות: עוד יובן בזה דברי הזוהר אמור (סולם אות ק"מ), שמבאר סוד ז' ימים בפסח ובסוכות. שאין שלמות הארת הקומה אלא בז' ימים. עוד יובן לפי"ז שאלת הזוהר שם, למה אין ז' ימים בחג השבועות. תוספת הסבר לימי חג השבועות נמצאת בזוהר אמור (סולם אות קפ"א), שמשמע שם שבזמן שלמה המלך שעמדה הלבנה במלואה היו י"ד יום. שנאמר "שבעת ימים ושבעת ימים" (מלכים א' ח' ס"ה). צע"ק: בדברי הזוהר אמור (סולם אות ק"פ-קפ"א), לכאן צע"ק אם כוונת הדברים שם היא לחג השבועות שעשו אותו י"ד יום. כיון שמפורש בפסוקים שאלו י"ד יום שעשה שלמה היו מיום ח' תשרי ועד יום כ"ג. כמ"ש "וביום עשרים ושלשה לחודש השביעי שלח את העם לאהליהם שמחים וטובי לב" וגו' (דה"ב ז' י'). ואכלו ושתו ביום הכיפורים, כדאיתא בגמ' מסכת מועד קטן (דף ט' ע"א).

ז' ימי שבע ברכות: עוד יובן בזה ז' ימי שבע ברכות שנותנים לחתן וכלה. שבהם הם מתברכים בז' ברכות עליונות. שכמבואר בדברי הזוהר הנ"ל שלמות כל קומה אינה אלא בז' ימים.]

תיקו. תשבי יתרץ קושיות ובעיות

(צו, סולם אות כ"ט-ל"ד)

(פט): רעיא מהימנא: תנאים ואמוראים, אתון דמסטרוא דמדות דקודשא ב"ה אתיתו, דטרחתון סגי לנקאה ברתיא דילי דאיהי הלכה, מאליו קליפיו, דערב רב, קושיין בישין, דלית לון תירוץ, ולא פרוקא, דעליהו אתמר, מעוות לא יוכל לתקן, וחסרון לא יוכל להמנות, אלא אתמר תיקו בהון. וכל תיקו דאסורא לחומרא, ואיהו תיקו חסר נ' דלית ליה תקון. חסר נון, דאיהי עלמא דאתי, דתיקו דעלמא דאתי, שתיקה. כגון

אלא, שיעוין בזה בביאור האר"י ז"ל, בעץ חיים (שער נ' סוף פרק ה'), שכך עלה רבי עקיבא לבחינת מחשבה שבמדרגת חכמה וכו'. כלומר, השתיקה היא מצד שאין כח לנבראים להבין את הנראה בעיניהם כפי שהוא באמת מצד שורש העליון וכו', אשר שם, הוא תיקון האמיתי של שלמות כל הדברים. מכאן שהבנת הדברים היא בסוד עולם העליון וכשיעור שערי בינה לכל אחד כפי השגתו.

"תיקו" בתיקו"ז, וביאור הגר"א: בתיקוני זוהר תיקון כ"א (דפוי" דף מ"ו ע"א), מזכיר את המושג תיקו, ומבארו בסוד שתיקה. להלן ל' התיקו"ז: תיקו, איהי כד אסתלק מלכא מינה. הה"ד (תהלים ל"ט ג) "נאלמתי דומיה החשיתי מטוב" וכו', עכ"ל. בביאור הגר"א (תיקון כ"א, שם), כתב וז"ל: תיקו איהי וכו' - והוא מחוסר תיקון דשער הנון חסר ממנה נש"ב והיא חולת אהבה במ"ט שערים חולה וז"ש הה"ד נאלמתי כו' דומיה דום י"ה החשיתי מטוב שהוא ו' ו"ט טוב דמעשה בראשית כמש"ל והיא אלמת מיה"ו ולכן היא תיקו דשתקא ולא משיב, עכ"ל הגר"א. צע"ק: לכאורה, דברי הגר"א שתיקו הוא חסר תיקון מנ' שערי בינה הם דברי הזוהר הנ"ל צו (סולם אות כ"ט). אלא, שביאור השתיקה הנזכרת בדברי הזוהר כאן, יובן ע"פ דברי התיקו"ז, שמציין את הפסוק "נאלמתי דומיה", שנאלמתי דומיה הוא לשון שתיקה.

תיקו דאיסורא לחומרא: עוד יש להתבונן בדברי הזוהר כאן (צו סולם אות כ"ט), שכל **תיקו בענייני איסור הוא לחומרא**. משמע לכאורה, שאין הבדל בין תיקו בדין דאורייתא או דרבנן. שבשניהם תיקו דאיסורא אמרינן לחומרא. וכן יש ראשונים דס"ל כן. לעומת המשמעות הנ"ל, ולעומת הראשונים הסוברים כן, ישנם שיטות המחלקות בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן. שבכל תיקו באיסורים דאורייתא, אמרינן לחומרא, ובתיקו בדינים דרבנן אמרינן לקולא. ככל שפיקא דאורייתא שפוסקים לחומרא, וספיקא דרבנן שפוסקים לקולא. כמבואר בהרחבה בשו"ת נודע ביהודה (יור"ד מהדורא תנינא שאלה ס"ד). שבסוף התשובה (שם),

סוף כולם. תלמיד בקי שלך, הנזכר לעיל, מי הוא, הרי אנו רואים שאמרו, הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. הרי שאליהו הוא התלמיד בקי שלך. (לה): אמר להם ודאי כך הוא. שאליהו, הוא תלמיד חבר, שעליו נאמר, בן אהרן הכהן דהיינו כמי שאומר, פנחס הוא אליהו. וכעין שנאמר באהרן, הוא יהיה לך לפה. אף כך בנו, אליהו, יהיה לי לפה, שהוא יתקן אורייתא דבעל פה. משום, כי כמו שהייתי תחילה, כבד פה וכבד לשון, כך יקים אותי הקב"ה, לעת גמר התקון כבד פה בתורה שבעל פה. כבד לשון בתורה שבכתב שאלו, שלא הכירו אותי לא יאמרו שאחר הוא. דהיינו כמו שאמרו עתידים המתים לקום במומם שלא יאמרו אחר הוא. ואליהו, הוא יהיה לי לפה, יבא לתקן כל אלו הספיקות ולתרץ אותם. (צו, סולם אות כ"ט-ל"ד).

[תיקו, בסוד שתוק כך עלה לפני: תמצית דברי רעיא מהימנא כאן, שהשתיקה בחלקים מסוימים של התורה, היא תיקונם בסוד עולם העליון שהוא כנגד ספירת בינה [בסוד ו' שערי בינה]. כלומר, שבעולם הזה הם נראים כעומדים בלא הסבר ותשובה. אלא, שבמדרגתם בעולם העליון, הם בסוד השתיקה. כגון "שתוק כך עלה במחשבה לפני", שאמר הקב"ה למשה על מיתת רבי עקיבא. דאיתא שם (גמ' מסכת מנחות דף כ"ט ע"ב), שהראה הקב"ה למשה את רבי עקיבא בן יוסף, שהיה דורש על כל קוץ וקוץ שבאותיות התורה תילין תילין של הלכות. אמר משה להקב"ה, הראיתני את תורתו הראני את שכרו. ראה שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל (רש"י שם, ממסכת ברכות דף ס"ב ע"ב). אמר לפניו רבש"ע [בלשן שאלה] זו תורה וזו שכרה. אמר לו [השיבו הקב"ה], שתוק כך עלה במחשבה לְפָנַי וכו', עכ"ל הגמ' (מנחות שם). ידויק לשון הזוהר כאן (אות כ"ט). שמשווה כל הקושיות בדברי חז"ל שנשארו בתיקו, לתמיהה זו על מיתת רבי עקיבא, שכולם יחד הם בסוד "שתוק כך עלה לפני". היינו, שתיקונם הוא בסוד השתיקה שבמדרגת בינה,

תיקו ותשב"י: ידוייק לשון הזוהר כאן (צו, סולם אות ל"ד), שהתלמיד בקי של משה, שיתרץ את כל הקושיות והאָבְעִיּוֹת [אבעי, הוא ל' קושי ושאלה בארמית]. הוא אליהו הנביא. כמפורש בזוהר כאן, על מה שאמרו חז"ל הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. שאליהו הנביא הוא בסוד פנחס שעליו נאמר בן אהרן הכהן. [כדאיתא גם בזוהר כי תשא סולם אות מ"ו, ועוד כדלקן במראה מקום בזוהר]. שכפי שנאמר על אהרן הכהן שהוא יהיה פֶּה של משה, בהסבר דבריו בתורה שבכתב, כן יעשה גם בנו דהיינו אליהו הנביא, [הוא פנחס בן בנו של אהרן], בהסבר דבריו בתורה שבעל פה. [דהיינו "כבד פה וכבד לשון" הנאמר במשה. כבד פה בתושב"כ, וכבד לשון בתושבע"פ]. היינו מפורש בזוהר כאן (צו ל"ד הנ"ל), שכל השאלות שנותרו בתיקו יתורצו ויבוארו על ידי אליהו הנביא, שהוא אליהו התשבי כנאמר "ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד" וגו', (מלכים א' י"ז א').

אמרי שמאי: פירוש תיקו שבש"ס: בספר אמרי שמאי (מזקני הרה"ג ר' שמאי גינזבורג זצ"ל, כרך א, ענייני תורה ד"ה תיקו), הביא את דברי התוספות יו"ט, שלהי עדויות, שכתב תיק"ו, ראשי תבות תשבי יתרץ קושיות ובעיות. והאר"י ז"ל בספר הגלגולים (ריש פרק נ"ב) כתב, תיקו, אליהו התשבי יפרש קושיות ואבעיות. בספר קדושת לוי (לקוטים על התורה, ד"ה תיקו), מקשה מדוע אליהו הנביא יפרש את הקושיות ואבעיות, ולא משה רבינו. הא יעמוד משה רבינו שנתן לנו את התורה והמצוה, ויתרץ הוא את כל הקושיות והאבעיות. ומתרץ בזה הלשון: והנה מי יכול להבחין זאת באיזה מדה צריך זה העולם להתנהג שיופסק הלכה כמותו מי שהוא בחיים והוא בזה העולם הוא יודע באיזה מדה צריך זה העולם להתנהג, אבל מי שאינו חי אינו יודע כלל באיזה מדה צריכה לזה העולם להתנהג בו. והנה אליהו הוא חי וקיים ולא טעם טעם מיתה והוא תמיד בזה העולם ולכך הוא יפשוט הקושיות ואבעיות, כי הוא יודע באיזה מדה

מסכם את שיטות הראשונים. לגבי שאלת אביי בגמ' מסכת שבת (דף ס"ה ע"ב), אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז וכו'. האם מותר לאשה להוציא בשבת אגוז לרה"ר לבנה הקטן לאוכלו, על ידי שתערים ותפרוף את האגוז בגלימתה, ונשאר דין זה בתיקו. שיטת הרי"ף והרא"ש, שבכל תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא. והג"מ והר"ם ושאר גאונים פסקו דבכל תיקו אפילו בשל סופרים להחמיר וכו', עכת"ד. עוד מבואר ענין זה בהרחבה בספר שדי חמד (מערכת הבית כללים אות י"ט), בעניין בעיא דלא איפשיטא.

תיקו דמונא: נוסף על כל המתבאר עד הנה בתיקו בדיני איסורים של תורה או מדרבנן, עוד יש תיקו בדיני ממונות. דהיינו לגבי דין בענייני ממון שבו לא הוכרעה השאלה בגמרא, ונשאר בתיקו. באופן זה, לדעת רוב הראשונים, מכיון שיש ספק, העצה הטובה ביותר היא להשאיר את הממון ביד בעליו. מכיון שכשיש ספק אי אפשר להוציא ממון מיד המוחזק בו. כדאיתא בגמ' מסכת גיטין (דף י"ד ע"ב, וט"ו ע"א), הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו יחזרו למשלח. מת משלח ר' נתן ור' יעקב אמרו יחזרו ליורשי משלח. ויש אומרים ליורשי מי שנשתלחו לו. ר' יהודה הנשיא אמר משום ר' יעקב שאמר משום ר"מ מצוה לקיים דברי המת וחכמים אומרים יחלוקו וכאן אמרו כל מה שירצה שליח יעשה. א"ר שמעון הנשיא על ידי היה מעשה וכו'. ומסקנת הגמ' שם, שדין זה נשאר בתיקו. כתבו התוס' (ד"ה וחכמים אומרים יחלוקו), כל תיקו שבש"ס, מפרש בשערים דרבינו האי דחולקים. ואין נראה לר"י אלא היכא דאשכחן בהדיא יחלוקו. דאדרבה [בתיקו] אומרים אוקי ממונא בחזקת מריה, עכ"ל התוספות. כן מצינו מחלוקת בין הראשונים והפוסקים בתיקו בממונות בדין הגמ' במסכת בבא בתרא (דף ס"ב ע"ב), גבי מוכר שדהו וסיים לו את הקרנות, וכמין גאם, או בסירוגין מהו, ועלתה בעי זו בתיקו. כדאיתא בטור ובשו"ע חו"מ (סימן רי"ט סעיף ד'), וברמב"ם (הלכות מכירה פרק כ'), שפסק שודא דדייני וכו'.

קרא דר' נהוראי מתושבי גלעד, מיושבי לשכת הגזית הוה וכו'. פעם אחת נחלקו רבותינו בדבר אלו אומרים **משל גד** ואלו אומרים **משל בנימין**. בא ועמד לפניהם א"ל רבותינו מה אתם נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל אני, עכ"ל המדרש. [במסורת המדרש, מציין רשימה ארוכה של מ"מ בענין זה. פרדר"ר, זוהר, תנחומא, ועוד. להלן דברי התוס' בזה].

דברי הגמ' והראשונים: מאיזה שבט אליהו: איתא בגמ' **מסכת תענית** (דף ג' ע"א), תנא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר. מאי טעמא. אמר רבי חנינא לפי שאין נעצרין. וטל מנלן דלא מיעצר דכתיב "ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל אחאב חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו" וגו' (מלכים א' י"ז א) וכו'. כתבו התוס' (ד"ה ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד), לכך נקרא מתושבי גלעד, לפי שהרגו ישראל אנשי יבש גלעד על מעשה פילגש בגבעה ולא נשאר ביבש גלעד כי אם מעט אנשים מן המיושבים בעיר כי כל השאר היו עם אספסוף. לכך מעיד כי אליהו מן התושבים. כך שמעתי מהר"י טרוט"י משם הר"י בה"ר יצחק ממלאון, עכ"ל התוספות. משמע מדברי התוס', שאליהו היה משבט בנימין, שנשאר מהם לאחר שנהרגו וכו'. או, שהיה מבני גד, על שם הרי הגלעד, שהיו נחלת בני גד ובני ראובן. עוד איתא בגמ' **מסכת בבא מציעא** (דף ק"ד ע"ב), פגש רבה בר אבוה את אליהו הנביא שהיה בבית הקברות של עובדי כוכבים וכו'. שאל אותו "לאו כהן מר [האם אינו כהן], ומדוע נמצא שם השיב לו בשם רשב"י קברי עכו"ם אינם מטמאין וכו'. פירש רש"י: לאו כהן מר-דאיכא למ"ד דאליהו הוא פנחס דכתיב ביה קנא קנאתי וכן בפנחס בקנאו את קנאתי בתוס' שם (דף ק"ד ע"ב, אמצע ד"ה מהו שיסדרו), הביא את תשובת גאון בשם סדר אליהו רבה, שיש אומרים שהיה מבני בניה של רחל וכו'. עוד הביאו התוס' שם את דברי המדרש בראשית רבה הנ"ל וכו', עכ"ל. עוד נזכר ענין זה בגמ' **מסכת בבא בתרא** (דף קכ"א ע"ב), תנו רבנן שבעה קפלו את כל העולם כולו [שראו זה

צריך העולם להתנהג. עכ"ל הקדושת לוי. עכ"ל אמרי שמאי.

בערוך (ערך תק), כתב וזה לשונו: אבל מה שאמרו שמלת תיקו בנוטריקון תשבי יתרץ קושיות והוויות, הוא סימן ואינו פירוש, עכ"ל.

ב' דעות בזוהר: אליהו כהן או מבני גד: ידויק לשון הזהור כאן (צו, סולם אות ל"ד), שאליהו הוא בבחינת פנחס בן אהרן וכו', להלן דברי זוהר חדש רות (סולם אות תמ"ה-תמ"ו), שם מובאים ב' שיטות. האם אליהו הנביא היה מבני גד, או שהוא פנחס (כדאיתא בזוהר צו הנ"ל, ולהלן במראה מקומות, פנחס זה אליהו). וזה לשון הסולם (ז"ח רות): סולם: (תמה): רבי יוחנן אומר (נראה שצ"ל ר' אלעזר, הערת בעל הסולם). אליהו משבט גד היה. רבי נהוראי אומר, אליהו דבר אחר היה בו, שלא כשאר אנשים. שכתוב, מי עלה שמים וירד. **מי עלה שמים.** א"ר אלעזר משמיה דר"ש, זה הוא אליהו, **וירד.** מקודם לכן. דהיינו שנשמתו ירדה ונתלבשה בגוף כשנולד. (תמו): וקשה מר' אלעזר שאמר שאליהו משבט גד היה, על ר' אלעזר, שאמר ר' אלעזר, אליהו זה פנחס. מהו הטעם. אם בשביל שקינא להקב"ה שזה קינא וזה קינא, ע"כ אליהו הוא פנחס. אינו כן. כלומר, שלא מסברא אומר זה, דא"ר אלעזר כתוב, קנא קנאתי, פירושו, קנא בשטים וקנאתי כאן. א"ל הקב"ה עד מתי אתה מקנא לשמי. הרי שלומד זה מן הכתוב קנא קנאתי, ולא מסברא. (ז"ח רות, סולם אות תמ"ה-תמ"ו).

ב' דעות במדרש: אליהו מבני גד או בנימין: להלן דברי המדרש בראשית רבה (ויצא, פ"י ע"ט ט), בו נזכרים ב' דעות בעניין שבטו של אליהו הנביא. וזה לשון המדרש: "ותאמר לאה בא גד", אתיא גזא דביתא [גזא-מזל] אתא גזא דעלמא. בא מי שעתיד לגדד משתיתן של עובדי כוכבים ומנו אליהו. אליהו משל מי [מאיזה שבט היה]. ר' אלעזר אמר משל בנימין דכתיב (ד"ה א ח) "ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם כל אלה בני בנימין". ר' נהוראי אמר משל גד היה הה"ד (מלכים א' טו) "ויאמר אליהו התשבי" מתושבי גלעד וכו'. מה מקיים ר' אלעזר

משל החייט

(צו, סולם אות ל"א-ל"ד, פנחס תשצ"ג)

לא) ואי חסר שום פסק ממתניתין, כמה דאוקמוהו זה חסר מן המשנה, אתון מתקנין לון, והאי הוא חסרון שיוכל להמנות. ואי ייתי טפש ויפיק שום ביש על ההוא אומנא דחתיך לבושין, ויימא וכי אורייתא איהי חסר, והא כתיב תורת יי' תמימה, תמימה בכל אברין דגופא, דאינון רמ"ח פקודין. וה"ד כלך יפה רעיתי ומום אין ברך. תמימה בלבושהא, ואיך חסר מן המשנה. (לג): אתון תימרון ליה, דוק ותשכח חתיכה, ותשכח לה מעורבת בשאר פסקות ומשניות. דאורח אומנא למחתך לבושין בכמה חתיכות, ותלמיד דלאו איהו בקי למקשר ההלכה באלין חתיכות, מתחלפי ליה פסקות וקושין, ולא אשכח לון פרוקא. עד דייתי אומנא, ופריק לון כל אלין ספקות דלהון. בההוא זמנא, הלכה דאיהי בריתא, סליקת קדם מלא, שלימא בכלא, בגופא בלבושא ובתכשיטהא, ואתקיים בה וראייתה לזכור ברית עולם. ולזמנין אית לאומנא תלמיד בקי, דישדר ליה לתקנא לון. (לד): קמו כלחו ואמרו, ודאי אנת הוא אומנא ר"מ וכי'. תלמיד בקי דילך מאן הוא הא חזינא דאתמר, הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. (לד): אמר לון, ודאי הכי הוא, דאיהו תלמיד חבר וכי'. דלא יימרון אלין דלא אשתמודעין לי, אחרא איהו. ואליהו הוא יהיה לי לפה, ייתי לתקנא כל אלין ספקות, ולפרקא לון.

הסולם

(לא): ואם חסר איזה פרק מן המשנה, כמו שהעמידוהו, זה חסר מן המשנה, אתם מתקנים אותו, דהיינו במקומות שאמרינן בגמרא, חסורי מחסרא והכי קתני. (חגיגה ז): וזה הוא חסרון שיוכל להמנות. ואם יבא פתי ויוציא שם רע על אותו אומן החותך הלבושים, ויאמר, וכי התורה הוא חסר, לומר על המשנה חסורי מחסרא, והרי כתוב, תורת

את זה מבריות העולם ועד סופן]. מתושלח ראה את אדם הראשון. שם ראה את מתושלח. יעקב ראה את שם. עמרם ראה את יעקב. אחיה השילוני ראה את עמרם. אליהו הנביא ראה את אחיה השילוני, ועדיין אליהו קיים. כתבו התוס' (שם, ד"ה שבעה קפלו), האי תנא סבר דאליהו לא הוה פנחס. דאי הוה פנחס בפחות משבעה היה יכול למצא וכו', עכ"ל התוס'.

מנין תיקו בש"ס, כמנין ימות השנה: זכורני שנמצא באיזה ספר, שסך כל תיקו שבש"ס עולה כמנין ימות השנה. דהיינו שהם שני"ה, כדי שבכל יום שיבא אליהו תיקף יש לו להשיב על התיקו של אותו היום וכו'. במנין לא מדויק כל הצורך נמצאו סך ש"כ עניינים שנשארו בגמ' בתיקו. מלבד מסכת נדרים, ששם אין נזכר לשון תיקו אלא תיבעי, שהוא כעין תיקו, כיון שלשון מסכת נדרים משונה. כדאיתא בתוס' (מסכת נדרים דף ז' ע"א, ד"ה תיבעי לך). וז"ל: תיבעי לך, פירוש, כמו תיקו ולשון נדרים משונה, עכ"ל התוספות. והם חמשה תיבעי [תבעי], דלא איפשיטא כעין תיקו. מלבד זאת, ישנם כמה תיקו בש"ס, שהם לאחר כמה שאלות בזה אחר זה של הגמ'. כגון במס' בבא בתרא (דף קמ"ט ע"א), וזה לשון הגמ'. איבעי להו, שכיב מרע שאמר יהנה בהן [פלוגי מנכסין]. מהו. האם התכוין לתת לו את כל נכסיו במתנה, או שכוונתו הייתה שיהנה מהם מעט, אבל לא יותר מכך. וכן אם אמר יראה בהן, מהו. יעמוד בהן מהו. ישען בהם מהו. מסקנת הגמ' תיקו. כלומר שכל בעיות אלו נשארו בתיקו. מכאן, שכאשר נמנה את כל השאלות שנשארו בתיקו, נראה שאכן סך כולם עולה למספר ימות השנה.

מראה מקום בזוהר: פנחס זה אליהו: כי תשא (סולם אות מ"ו). צו (סולם אות ל"ד). פנחס רע"מ (סולם אות ל"ו), ת"פ, תפ"ג. כי תצא רע"מ (סולם אות כ"ד, כ"ה). זוהר חדש רות (סולם אות תמ"ו), שם מקשה על רבי אלעזר שאמר שאליהו משבט גד היה וכו'. [

[משל החייט: דברי הזוהר כאן, הם המשך לדברי הזוהר לעיל אות כ"ט, [המובאים לעיל בד"ה תיקן], שאליהו הנביא יישב ויבאר את כל הקושיות ואת כל הנראה כחסר בתורה שבעל פה. שהם כחלקי התורה המכוסים ומפוזרים בכמה מקומות. בתמצית, הזוהר כאן מבאר על ידי משל החייט, את שלמות התורה בתכלית השלמות כמ"ש "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". ואע"פ שלכאורה נזכר בגמ' לשון חסורי מחסרה וכיו"ב, אין זה חיסרון בשלמות ח"ו, אלא אלא כך דרכה של תורה, ענייה במקום זה ועשירה במקום אחר. כחתיכות בגד שנחתכו על ידי אומן, דהיינו חייט. שעד שיבוא ויחבר את החלקים, הבגד כולו נראה כחסר וכו'. כך הכל יהא מונח עד שיבא אליהו הנביא ויסדר ויפרש את כל הקושיות האבעיות והספקות ויתרץ אותם וכו'. משל החייט נזכר גם בזוהר רע"מ פנחס (סולם אות תשצ"ג), וזה לשון הסולם שם: [לאומא דחתך מאני לבושין דמלכותא], ודומה לחייט שחתך לעשות לבושי מלכות, ועשה מהם חתיכות רבות, אלו שיודעים המקומות שחסרים אותן החתיכות ויודעים אותן החתיכות הנשארות, הם יכולים לעשות את הלבושים, כי משימים החתיכות שנתוספו, במקום שהן חסרות, וחתיכות שהן מועטות מוסיפים עליהם. וזה הוא, על פי התורה אשר יורוך. עכ"ל (פנחס, סולם תשצ"ג).

משל החייט בהקדמת הסולם לספר הזוהר: להלן לשון בעל הסולם בהקדמה לספר הזוהר (סעיפים ד-ה), שם מקדים לבאר על ידי משל החייט, שאין אפשרות להבין את כל השאלות והחקירות שהזכיר קודם לכן מבלי להתבונן בסוף המלאכה. וזה לשונו: (ד): ובכדי להבין כל אלו השאלות והחקירות, תחבולה האחת היא להסתכל בסוף המעשה, כלומר בתכלית הבריאה. כי אי אפשר להבין שום דבר באמצע מלאכתו וכו'.

אבל בה בעת שאנו מחליטים, אשר הבורא ית' השלם בכל השלמות, הוא בעל המלאכה שברא ותיכן את גופותנו, על כל נטיות הטובות והמגונות

ה' תמימה, תמימה בכל אברין דגופא, שהם רמ"ח מצות עשה, ז"ש, כלך יפה רעיתי ומום אין בך. ותמימה בלבושים שלה, ואיך יהיה חסר מן המשנה. (לב): ומשיב. אתם תאמרו לו, תדייק ותמצא חתיכה החסרה, שתמצא אותה מעורבת בשאר פסקים ומשניות. כלומר, כך דרכה של תורה ענייה במקום זה ועשירה במקום אחר. שדרך האומן לחתוך את הלבושים לכמה חתיכות והחסר במקום זה ממלא במקום אחר, ותלמיד שאינו בקי לקשר ההלכה באלו החתיכות הנמצאות במקום אחר, מתחלפים לו פסקים וקושיות ואינו מוצא תירוץ עליהם, עד שיבא האומן, ויתרץ להם כל אלו הספקות שלהם. בזמן ההוא, הלכה, שהיא הבת, דהיינו מלכות, עולה לפני המלך, שלמה בכל, בגוף, ובלבושים, ובתכשיטים, ומתקיים בה, וראיתה לזכור ברית עולם. ולפעמים יש לאומן תלמיד בקי שישלח להם לתקן אותם. דהיינו אליהו כמ"ש לפנינו. (ג): קמו כולם ואמרו: רועה נאמן, ודאי אתה הוא האומן וכו'. תלמיד בקי שלך, הנזכר לעיל, מי הוא, הרי אנו רואים שאמרו, הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. הרי שאליהו הוא התלמיד בקי שלך. (ד): אמר להם [רע"מ לחכמים] ודאי כך הוא. שאליהו, הוא תלמיד חבר, שעליו נאמר, בן אהרן הכהן דהיינו כמי שאומר, פנחס הוא אליהו. וכעין שנאמר באהרן, הוא יהיה לך לפה. אף כך בנו, אליהו, יהיה לי לפה, שהוא יתקן אורייתא דבעל פה. משום, כי כמו שהייתי תחילה, כבד פה וכבד לשון, כך יקים אותי הקב"ה, לעת גמר התקון כבד פה בתורה שבעל פה. כבד לשון בתורה שבכתב שאלו, שלא הכירו אותי לא יאמרו שאחר הוא. דהיינו כמו שאמרו עתידים המתים לקום במומם שלא יאמרו אחר הוא. ואליהו, הוא יהיה לי לפה, יבא לתקן כל אלו הספיקות ולתרץ אותם. (צו, סולם אות ל"א-ל"ד)

שידי הכל ממשמשות בהם, הנזכרות בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף א'), ובהן שאלת ייסורינו בעולם, אחר שהקב"ה טוב ומטיב ואיך ברא מלכתחילה כל כך הרבה בריות שתתענינה ותתייסרנה בכל ימי חיותן וכו'. שאין פתרון לכל שאלות אלו אלא על ידי פקחת עיניים בתורה, ובהבנת מהות תפקידנו בעולם הזה. ידויק לשון בעל הסולם בהקדמה לספר הזוהר הנ"ל, שבתחילת דבריו (שם, סעיף ד-ה'), ליישב את כל אלו השאלות והחקירות, פותח במשל החייט ואומר "ומה אשמתו של בגד מקולקל אם איזה חייט לא יוצלח תפר אותו". שנראה כרומז על לבושי שֶׁכָּל האדם, שמטרים שזכה לפקחת עיניים, הרי הם מחוברים ותפורים שלא כסדרם, כבגד מקולקל.

פקחת עיניים בהשגחת ה' בעולם: תוספת הבנה לפקחת עיניים בראיית השגחת הקב"ה, מבואר בספר מתן תורה (מאמר מהות הדת ומטרתה), שהשגחת הקב"ה בעולם היא מטרתית מערכתית ומקיפה. **מטרתית היא**, שאין מדת הטוב שבה ניכרת כדבעי מטרים ביאתה לנקודה הסופית שבה לגמר צורתה ובישולה. כגון פרי העץ. שכול הוא מתוק יותר בסופו הוא נמצא יותר מר ויותר מגונה מטרים הגיעו לגמר בישולו. **מקיפה היא**, ב' דרכים. א'; על שם היקף זמן. כגון שהקב"ה מאריך אף, וכן אינו דן את האדם מטרים היותו בן כ' שנים, וממתין לו שישבו בתשובה. ב'; מקיפה את כל הבריות יחד. על כן, ככל שהאדם יבין טוב יותר את מהות תפקידו הפרטי בעולם ואת תפקיד העולם בכלל, כן יפקחו עיניו לראות את השגחת הקב"ה בעולם. כמבואר בהרחבה בהקדמת ספר הזוהר (סולם אות קכ"א, מאמר ב' נקודין), שם מתבאר סוד המנעולין הנועלים את הפתחים והשערים. שהם ריבוי הסתירות נגד יחודו ית', שאנו טועמים בעוה"ז. שהזוכים לפקחת עיניים נהפך להם המר למתוק והחושך לאור וכו'.

שלא יאמרו אחר הוא: על התורה ועל הנוף: יש להתבונן בדברי רע"מ הוא נשמת משה רבינו (באות

שבהם, הרי מתחת יד הפועל השלם לא תצא לעולם פעולה בזוויה ומקולקלת, וכל פעולה מעידה על טיב פועלה. ומה אשמתו של בגד מקולקל, אם איזה חייט לא יוצלח תפר אותו וכו'. (ה): אלא הוא הדבר אשר אמרנו, שצריכים אנו להסתכל על סוף המעשה. ואז נוכל להבין הכל. ומשל בפי העולם, אל תראה דבר לשוטה באמצע מלאכתו. עכ"ל הסולם

פקחת עיניים בתורה ובראיית ההשגחה: ידויק לשון הזוהר (צו אות ל"ג), שפתרון כל הספקות הקושיות והאבעיות הנראים בתורה, הוא על ידי תלמיד בקי, דהיינו אליהו הנביא הבקי בכל סודות התורה שעל ידי הבקיות בכל סודותיה וסודיה, יוכל ליישב לפרש ולתרץ את כל הקושיות האבעיות והספקות וכיו"ב הנראים בה. כלומר, שמקור כל הספקות והשאלות הוא בסבת חוסר הידיעה הברורה והבהירה בשלמות התורה. שלעת"ל, כאשר יתגלו כל אלו על ידו, יתבהרו וייושבו כל הספקות הקושיות וכו', שאפשר להבין הדברים על דרך כלל ופרט. כלומר, כפי שכן יהיה לעת"ל לכלל ישראל בבחינת פקחת עיניים בשלמות התורה, כן הדבר בכל אדם פרטי. שככל שיתבונן בהשגחת הקב"ה וככל שיעמיק בידיעת התורה ובהיקפה הגדול, כן יפחתו אצלו כל הקושיות והספקות והשאלות. דהיינו פקחת עיניים לראות בשלמות הקב"ה ושלמות מעשיו מתוך שלמות התורה. לעומת זאת, להיפך, כל זמן שדעתו של האדם עדיין חסרה את אותה שלמות. שאז נראים לו כמה וכמה קושיות ספיקות ושאלות וכיו"ב, בדרכי הנהגת הקב"ה עם בריותיו.

פקחת עיניים: והבנת הסתירות הנראות לאדם: יש להתבונן בפקחת עיני האדם וגילוי ההעלם והכיסוי, בראיית ההשגחה האלוקית על העולם. שבה ימצא האדם תשובה ופתרון לכל השאלות הנראות בעיניו כסתירה ח"ו בהשגחת הקב"ה והנהגתו בעולם. כגון שאלת צדיק ורע לו רשע וטוב לו, שאלת זו תורה וזו שכרה, ושאר שאלות

הסולם זיע"א], שהמשל בזוהר הוא מלשון מְשָׁל הדבר. כלומר מאותו עניין ממש, ואינו דוגמא ממקום אחר.

לבוש גוף הצדיקים: בכל המתבאר עד הנה בהשוואת הסולם בין משל החייט שבזוהר על גילוי סודות התורה לבין תחיה"מ, שעל שניהם נאמר שלא יאמרו אחר הוא, יובן שלמות גוף הצדיקים המאיר אף הוא בכוח תורתם. כדאיתא בגמ' מסכת ברכות (דף ה' ע"ב), שהיה רבי אלעזר חולה ושכב בבית אפל, ובא רבי יוחנן לבקרו. גילה רבי יוחנן את זרועו ונעשה אור בבית [גלייה לדריעה ונפל נהורא]. נתן לו יד והקימהו ממחלתו [יהב ליה ידא ואוקמיה]. הרי, שבכוח תורתו של רבי יוחנן גם גופו הקדוש היה מאיר. [להלן: חסידות: בשם נועם אלימלך, תזריע]. כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סוף סעיף ל"ב), שליחידי סגולה [הצדיקים המסוגלים לכך]. ניתנה עבודת זיכור הגוף גם בחיים חיותם בעולם הזה. על כן נראה לומר, שמצד זְפֹת לבוש הגוף של רבי יוחנן, היה גם גופו מאיר באור נשמתו כפי שאור שלמות התורה יאיר לעת"ל, בשלמות אור הגנוז שבתוכו.

חסידות: שלמות התורה ושלמות הגוף: ככל המתבאר בדמיון שלמות גילוי אור התורה לעת"ל ושלמות תיקון הגוף בתחיית המתים לעת"ל, מבואר בספה"ק נועם אלימלך על הצדיקים הזוכים בכח תורתם המאירה שגם גופם יאיר כמ"ש באדם הראשון שלבש כתנות אור. [וכנ"ל בזרועו של רבי יוחנן שהאירה את הבית האפל]. להלן לשון ספה"ק **נועם אלימלך** (תזריע ד"ה וזהו אדם): וזהו אדם כי יהיה בעור בשרו כו' דהנה כתיב "ויעש אלקים לאדם כתנות עור וילבישם". ואיתא בגמרא (נמצא בבראשית רבה פ"י כ' סימן י"ב) מצינו בתורתו של רבי מאיר כתנות אור באלף. ויש לפרש דהנה באמת השם יתברך ברוך הוא ברא את האדם והיה כל גופו אור גדול בלי שום יצר הרע וישיבתו היה בגן עדן וכו'. ואחר חטא האדם שאכל מעץ הדעת טוב ורע, אז ניתן הבחירה לאדם לעשות טוב ורע חלילה. וברצות האדם דרכי ה' ותורתו הקדושה

ל"ד, הנ"ל), שאליהו הנביא יגלה ויבאר את כל החתום והמכוסה בדבריו [שהיה כבד פה בתושב"כ ואהרן שימש לו כפה, והיה כבד לשון בתושבע"פ, ובזה אליהו שימש לו כפה]. כדי שאלו שלא הפירוהו לא יאמרו אחר הוא [אחרא איהו]. ידוייק בזה לשון הסולם **שהוסיף** על הדברים: דהיינו כמו שאמרו עתידים המתים לקום במומם **שלא יאמרו אחר הוא**. שלכאורה הוספה זו היא מצד דמיון הלשון בשניהם [בגילוי אליהו הנאמר כאן כדי שלא יאמרו אחר הוא, וכן בתחיה"מ במומם שלא יאמרו וכו']. אלא, שמעיין בעומק הדברים ימצא שיש ביניהם צד השווה והא בהא תלייא. ששניהם בסוד גילוי לבושים כדלהלן:

לבושי התורה ולבוש הגוף לנשמה: הסבר נוסף להוספת הסולם על דברי הרע"מ, שלא יאמרו אחר הוא, שהוסיף: דהיינו כמו שאמרו עתידים המתים לקום במומם שלא יאמרו אחר הוא, יובן על ידי הבנת צד השווה בין לבושי התורה ולבוש הגוף אל הנשמה. שהתורה שירדה לעוה"ז ירדה כשהיא מלובשת בלבושים. כנאמר בלשון הזוהר כאן (צו ל"א), שהתורה מלובשת בלבושים, וכן איתא גם בזוהר בהעלותך (סולם אות נ"ט), שהתורה שירדה לעוה"ז אם לא שהייתה מתלבשת בלבושים לא היה העולם יכול לסבול וכו', [אי לא דמתלבשא בהני לבושי דהאי עלמא, לא יכיל עלמא למסבל]. אשר כן הוא גם בלבוש הגוף אל הנשמה. הן מצד שורש הגוף בתרי"ג מצות התורה, והן כמבואר בשערי קדושה למרח"ו (חלק ראשון תחי' שער ראשון), שתרי"ג איברי הגוף הם כלבוש לתרי"ג אברי הנשמה. שעל כן הלשון הנאמר על שניהם [על שלמות התורה, ושלמות הגוף בתחיה"מ], שווה, שלא יאמרו אחר הוא, כמבואר בהרחבה בהקדמת הסולם בספר הזוהר (סעיף כ"ח). עוד יובן בזה לשון הזוהר במשל החייט, שמשווה את חלקי התורה לחלקי בגד דהיינו לבושים. שעל פי המבואר שהתורה עצמה לבושה בלבושים, משל זה הוא משל אמיתי ביותר, ואינו כעין דוגמא להסבר. אשר כן שמענו **מפי האדמו"ר הרשב"ב זצ"ל** [בן בעל

כל אחד ואחד לרוץ ולהגיד, כי נשמתו מרגשת בחינת אליהו ורוצה להכניסו בתוכו. ואף שאין בני אדם מרגישים בזה, מכל מקום מזליה חזי. ואם היה לו דעת, היה יכול להתחיל לעבוד את ה' בבחינת אליהו שנתלבשה בו, ואז ילך בה ממדריגה למדריגה גדולה. וגם האיש שנתבשר לו הבשורה טובה, נכנס בו הניצוץ אליהו בקרבו ונתרחבה דעתו, גם כן יוכל לדבק בנקל אל הבורא יתברך וכו'. וזהו "הנה אנכי שולח לכם", כי שולח הוא לשון הוה, כי תמיד הוא כך בכל אדם ובכל זמן, בחינת אליהו שלוח אל האדם הישראלי, לפני בא יום ה' כאמור וכו', עכ"ל מאור עיניים.

מראה מקום בזהר: פקחת עיניים: הקדמת ספר הזוהר (סולם אות קכ"א), ביאור מנעולין פתחין והיכלין. **וירא** (סולם אות תנ"ג), ביאור הגילוי הגדול לצורך הגאולה השלמה. כי לפי גודל הגילוי כן מוכרח להיות מדת הסתימה וההעלם. וביאור זמר שישד האר"י ז"ל בזמירות יום שבת במלין סתימין תגלון פתגמין. **אדרא רבא** (סולם אות רי"ט-רכ"א), פקחת עיניים לטוב ופקחת עיניים לרע. פקחותא דעינין לטב, ופקחותא דעינין לביש.]

תפלה ובטחון (צו, סולם אות צ')

זוהר: ועל דא, בעי ב"נ לאסתמרא מחובוי, דלא ידע זמנא דדינא שריא עלוי. יתיב בביתיה, דינא שריא עלוי. נפק מביתיה לבר, דינא שריא עלוי. ולא ידע אי יתוב לביתיה אי לאו. נפיק לארחא, על אחת כמה וכמה, דהא כדין דינא נפקא קמיה, הה"ד "צדק לפניו יהלך" (תהלים פ"ה י"ח). בג"כ, בעי לאקדמא ולמבעי רחמי קמי מלכא, בגין דישתזיב מן דינא, בשעתא דשריא בעלמא. דהא כל יומא ויומא שריא דינא בעלמא, הה"ד "וא-ל זועם בכל יום" (תהלים ז' י"ב).

הסולם

(צ): ועל כן צריך האדם להשמר מעונותיו, כי אינו יודע הזמן שהדין שורה עליו. יושב

לשמור כמצוותה לשמה, אז נעשה גופו גם כן כתנות אור באלף, כאשר תחילת הבריאה. וממילא מבואר הפירוש בתורתו של ר' מאיר, שלפי הנהגתו של ר' מאיר שהיה מתנהג בהתורה הקדושה, היה לו כתנות אור באלף כנ"ל, לפי שתיקן את גופו ואבריו והיה מאירים אור גדול וכו', עכ"ל הנוע"א. היינו, כנ"ל ששלמות העת"ל בבחינת כלל, נראית אצל הצדיקים בדרך פרט, גם בהווה.

אליהו הנביא בגילוי התורה ובתחיית המתים: עוד יובן בהוספת בעל הסולם על דברי הרע"מ הנ"ל, שאליהו הנביא שיתרץ וישיב כל הקושיות לעת"ל על ידי גילוי כל חלקי התורה, הוא המבשר על הגאולה ותחיית המתים, וזמן שניהם קרוב להיות שווה. כדאיתא במשנה סוף מסכת סוטה (פ"ט ט"ו): ותחיית המתים באה על ידי אליהו זכור לטוב, אמר עכ"ל המשנה.

חסידות: אליהו הנביא וכל בשורות טובות: להלן תמצית מן המובא לעיל [פניני זוהר ויגש ד"ה אליהו הנביא מלאך הנסים ובשו"ט]. בספה"ק **מאור עיניים** (פרשת ויצא), כתב, **שכל המבשר בשורה טובה לחברו הוא ניצוץ של אליהו הנביא.** וזה לשונו: והן אמת הדבר שכמו שלפני ביאת המשיח במהרה בימינו יהיה בשורת אליהו ומחמת זה יהיה הרחבת הדעת כמו שכתוב ומלאה הארץ דעה וגו', כמו כן יש בחינה זו בכל אדם מישראל ובכל זמן וכו'. והנה אם בא לאדם איזה **בשורה טובה גם בשעת לימוד** כשמתקשה על איזה דבר קודם שיבוא לו הדעת נכנס בו כמו בשורה שמרגיש במוחו שנכנס בו נקודה אחד וזהו **נקרא בחינת אליהו,** ואחר כך ומלאה הארץ דעה שנתרחבה דעתו ונתמלא חיות ובנקל לו אז ליחד את חלקיו גם בחינת רגליו אל הטוב. כי באמת איש המגיד **בשורה טובה** נתלבשה בו בחינת **ניצוץ אליהו ממש.** כי הוא המבשר כל הבשורות טובות שבעולם, רק שמתלבש בהמגיד ההוא. כי בחינת אליהו הוא מששת ימי בראשית, רק שנתלבשה אחר כך בפנחס כנודע. לכן כשמזדמן להגיד איזה בשורה טובה, תיכף מתחזק

[פּוּטִיפֶר] **כִּי ה' אֶתּוֹ** וְכֹל אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה ה' מְצַלִּיחַ בִּידוֹ" (וישב, בראשית ל"ט ג). רש"י: כי ה' אֶתּוֹ - שם שמים שגור בפיו, עכ"ל. כן איתא במדרש תנחומא (וישב ח). להלן לשון המדרש: "ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח וגו' וירא אדוניו כי ה' אתו" וגו'. וכי פוּטִיפֶר רשע היה רואה הקב"ה עמו. ומה הוא כי ה' אתו. אלא שלא היה שמו של הקב"ה זז מפיו. היה נכנס לשמשו והוא היה מלחש ואומר רבון העולם אתה הוא בטחוני אתה הוא פטרוני תנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוּטִיפֶר אדוני. ופוּטִיפֶר אומר לו מה אתה מלחש שמא כשפים אתה עושה לי. והוא משיבו לא, אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך. לפיכך כתיב וירא אדוניו כי ה' אתו וכו', עכ"ל המדרש תנחומא.

העברת דין בתפלה: יש להתבונן בדברי הזוהר כאן, שהרי נאמר "אני ה' לא שנית". כלומר שכל שינוי בין רחמים לדין אינו מצד הקב"ה אלא מצד מעשי האדם. כן מבואר גם בהמשך דברי הזוהר (צו, סולם אות צ"א-צ"ד). שנאמר חסד ק-ל כל היום ונאמר ק-ל זועם בכל יום. ומיישב הזוהר, שהרשעים מהפכים במעשיהם את מדת הרחמים לדין. היינו, שהתנהגות הקב"ה עם נבראיו היא כפי התנהגותם עצמם. שכאשר הם מתנהגים בבחינת מלכות דמדת הדין, וממשיכים שפע מלמעלה למטה באופן שאינו מתוקן, הרי מדת הדין נמתחת עליהם. וכאשר התנהגות הנבראים היא בתיקון מדת החסד, כמדת אברהם אבינו שהעולם מתקיים בזכותו, הרי חסד א-ל שורה עליהם [כמ"ש "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם". אל תקרי בהבראם אלא באברהם, כלומר בזכות אברהם]. על כן, תיכף בשעת עמידת האדם לתפילה לפני המלך, וקבלת עול מלכותו עליו, הרי הוא מכניס עצמו בכלל הצדיקים שעליהם נאמר חסד א-ל כל היום, ומוציא עצמו ממצב דין של א-ל זועם בכל יום.

עצה טובה והוראה למעשה: יש להתבונן בעצה טובה שבדברי הזוהר כאן. לכל אדם, בכל יום. בכל מעשיו ובכל עת. שהיא הקדמת תפילה ובקשת

בביתו שורה עליו הדין, יוצא מביתו לחוץ שורה עליו הדין, ואינו יודע אם ישוב לביתו או לא, שיכול למות ולא ישוב לביתו. יוצא לדרך על אחת כמה וכמה, שיש לחוש שלא ישוב לביתו. כי אז הדין יוצא לפניו, ז"ש, "צדק לפניו יהלך" וגו'. משום זה צריך האדם להקדים ולבקש רחמים לפני המלך, כדי שינצל מן הדין, בשעה ששורה בעולם. כי בכל יום שורה דין בעולם. ז"ש "וא-ל זועם בכל יום". (צו, סולם אות צ').

[בקשת רחמים לפני המלך בקביעות: תמצית דברי הזוהר כאן, שכיון שדין הקב"ה שורה בכל יום, אין האדם יודע ואפי' אינו יכול לדעת את הזמן שהדין שורה עליו. בין כאשר הוא יושב בביתו בין כשיוצא ממנו לצרכיו, ועל אחת כמה וכמה כאשר הוא יוצא לדרך. על כן עצת הזוהר כאן היא, שבכל עת יקדים האדם להתפלל ולבקש רחמים מהקב"ה. כדי שינצל מן הדין. ידויק לשון הזוהר שאינו מתכוין לתפילת הדרך דווקא. כיון שהמדובר כאן הוא גם ביושב בביתו ומצוי בעירו. מכאן, שכוונת דברי הזוהר היא, שבכל עת יהיה שם שמים שגור בפי האדם. להקדים תפילה ובקשה לכל דבר ועניין שיעלה יפה, ולבקש רחמים לפני המלך ה' שירחם עליו וינצל מן הדין השורה בעולם. עוד ידויק לשון הזוהר, שצריך האדם לבקש רחמים לפני המלך [קמי מלכא]. שאינו אומר לפני ה' או הקב"ה, אלא לפני המלך. כלומר, שבקשת האדם צריכה להיות כעומד לפני המלך מלכו של עולם. דהיינו קבלת עול מלכות שמים. שכאשר האדם קובע זאת במחשבתו, ממילא כל בקשותיו מהמלך הם לעשות את רצונו, ובזה וודאי ינצל מכל דין תיכף ומיד, כעובר למלאכתו [עובר לעשייתו]. עבור המבוקש באותה עת. מכאן מקור לומר על כל דבר שיהיה בעזרת ה', או בארמית בסיעתא דשמיא, וכן אם ירצה ה'.

שם שמים שגור בפיו: כעין המבואר כאן פירש רש"י על הפסוק הנאמר ביוסף "וירא אדוניו

ד"ה אמירת מלאך הגואל בתפלת הדרך. שם נתבאר מקור המנהג לומר פרק זה בסמוך לתפלת הדרך.]

הארות חסד או דין, ביד האדם

(צו, סולם אות צ"א-צ"ד)

(צא): השתא אית למימר, הא תנינו, ואתערז חברינא, א-ל בכל אתר חסד הוא, כד"א "הא-ל הגדול" (עקב, דברים י' י"ז), ודא נהירו דחכמה עלאה, ואת אמרת "וא-ל זועם בכל יום" (תהלים ז' י"ב), שביק קרא כל אליו שמהן, ואחיד בהאי, אי הכי לא קיימין מילי. ועוד, דכתיב "א-ל גבור" (ישעיה ט' ה'), או נוקים ליה דינא, או נוקים ליה רחמי. (צב): אלא הכי שמענא, חייביא מהפכי רחמי לדינא. דלית לך בכל אינון כתרין עלאין דמלכא קדישא, דלא כלילין רחמי בדינא, ודינא ברחמי. וחייביא, מהפכי רחמי לדינא. (צג): א"ל ר' יהודה, שפיר בההוא דכתיב "א-ל גבור", אלא "א-ל זועם בכל יום" מהו, דהא בכל יומא ויומא קיימא בדינא, בין דבני עלמא זכאין, בין דלא זכאין. לא הוה בידיה, אתו שאילו ליה לר"ש. אמר לון, ודאי "א-ל זועם בכל יום", והא אוקמוה חברינא, לזמנין הוא דינא, לזמנין הוא רחמי. אי זכאין בני עלמא, הא א-ל קיימא, והוא חסד. ואי לא זכאין, הא א-ל קיימא, ואקרי גבור, ועל דא קיימא בכל יומא. (צד): אבל מלה שפיר הוא, א-ל בכל אתר, נהירו דחכמתא עלאה הוא, וקיימא בקיומיה בכל יומא, דכתיב "חסד א-ל כל היום". ואלמלא דהאי א-ל אתער בעלמא, לא יכיל עלמא למיקם אפילו שעתא חדא, מקמי דינין תקיפין דמתערין בעלמא בכל יומא, הה"ד "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", אל תקרי בהבראם, אלא באברהם, באתערותא דאברהם קיימי, וכד אתער אברהם בעלמא, כל אינון דינין דמשתכחי בכל יומא ויומא דחי להו לבר, ולא קיימין קמיה.

רחמים לפני המלך הקב"ה. בזה יובן גודל מעלת ריבוי התפלה לפני כל פרק חשוב בחיי האדם כגון יום הנישואין וכיו"ב. שעל ידי הקדמת התפילה ובקשת רחמים ינצל האדם מכל דין באותו עניין. עוד נוסף, שהמדייק בדברי הזוהר ימצא, שהאדם צריך להימצא תמיד במצב תפילה לקב"ה כיון שאינו יודע את הזמן שהדין שורה בעולם. כעין זה משמע מדברי ספה"ק נועם אלימלך (פר' צו, ד"ה זאת תורת העולה היא העולה), שמפרש את מצוות ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך שבפרשה ראשונה של ק"ש, על חיוב האדם להימצא בתפלה להקב"ה. וזה לשונו: ולכן בפרשה ראשונה של קריאת שמע, שם הורה לנו את הדרך אשר נלך בה, על ידי תפלה. דהיינו בכל לבבך איזה עבודה שבלב זו תפלה וכו'. ואחר כך בפרשה שנייה הוא הוראת הדרך על ידי התורה הקדושה וכו', עכ"ל הנוע"א. [עוד יעוין בעצה טובה לפרנסה והוראה למעשה, לקמן בד"ה חסד או דין, ביד האדם].

תפילה ובטחון: כתבי בעה"ס: להלן לשון בעל הסולם בפרי חכם (אגרות), בענין התפלה והבטחון הכרוכים זה בזה: תפילה ובטחון עולים בקנה אחד. שצריכים להאמין באמונה שלמה, שהשי"ת שומע תפילת כל פה, וביחוד מה שנוגע לשכינה הק', ובאמונה זו קונים בטחון. אשר אז תהיה תפלתו שלמה, בבטחון שיושע, ועל ידי זה יזכה להיות בבטחון ובשמחה כל היום, כמו שכבר נושע. (פרי חכם ב, אגרת כ"ג עמ' פ"א).

מראה מקום בזוהר: צדק לפניו יהלך: בראשית ב' (סולם אות רכ"ד), כל היוצא לדרך יסדר תפלתו לפני הקב"ה טרם שיוצא לדרך. כדי להמשיך על עצמו שכינת רבונו בעודו בבית וכו'. כיון שסידר תפלתו ותשבחותיו והשכינה שורה עליו יצא לדרך. כי השכינה נתחברה עמו. וז"ש צדק לפניו יהלך. דהיינו השכינה הנקראת צדק, ואז וישם לדרך פעמיו. בראשית ב' (סולם אות תל"ט). נח (סולם אות ש"פ). ויחי (סולם אות תרמ"ו). צו (סולם אות צ'). רע"מ פנחס (סולם אות שכ"ח). עוד יעוין בפניני זוהר ויחי,

הסולם

(צא): עתה יש לשאול. [השואל הוא ר' חזקיה, שם] הרי למדנו והעירו החברים שהשם א-ל, בכל מקום הוא חסד, כש"א "הא-ל הגדול", וזה הוא הארה של חכמה העליונה, כי חסד, לעת גדלות ז"א, עולה ונעשה לחכמה עליונה. ואתה אומר, ואל זועם בכל יום, שעוזב הכתוב כל אלו השמות שיורים על חסד, ואוחז בזה, בדין, אם כן אין הדברים אמיתיים. ועוד, שכתוב, אל גבור. שקשה או נעמיד השם א-ל בדין, או נעמיד השם א-ל ברחמים. (צב): ומשיב, אלא כך שמעתי, הרשעים מהפכים הרחמים לדין, שאין לך בכל ספירות העליונות של מלך הקדוש שהרחמים לא יהיו כלולים בדין, והדין ברחמים, והרשעים מהפכים הרחמים לדין. ועל כן, אע"פ שהשם א-ל, הוא חסד הרשעים מהפכים אותו לדין. (צג): אמר ליה ר' יהודה [לר' חזקיה], התירוץ שלך יפה בזה שכתוב, א-ל גבור, שלרשעים נהפך לדין, אלא הכתוב "א-ל זועם בכל יום", מה תאמר, שמשמע שבכל יום ויום עומד בדין, בין שבני העולם צדיקים בין שאינם צדיקים. לא היה בידו לתרץ את זה. באו שאלו לר' שמעון, אמר להם, ודאי, א-ל זועם בכל יום, וכבר העמידו החברים, שלפעמים השם א-ל הוא דין, ולפעמים הוא רחמים, אם בני העולם זכאים, הרי עומד השם א-ל, והוא חסד. ואם אינם זכאים, הרי עומד ונקרא גבור. ועל זה עומד בכל יום, כלומר, שבכל יום יש זכאים ואינם זכאים, וע"כ לאינם זכאים, וא-ל זועם בכל יום. (צד): אבל התירוץ הטוב הוא, א-ל, בכל מקום, הוא הארת חכמה עליונה, דהיינו חסד (כנ"ל אות פ"ט), ועמד בקיומו בכל יום, שכתוב, חסד א-ל כל היום. ולולא השם א-ל הזה היה מתעורר בעולם, לא היה יכול העולם לעמוד אפילו שעה אחת מפני דינים קשים המתעוררים בעולם בכל יום. ז"ש, אלה

תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם, שהוא חסד, כי בהתעוררות אברהם, עומדים שמים וארץ, וכשנתעורר אברהם בעולם, שהוא מדת החסד, כל הדינים הנמצאים בכל יום ויום, דוחה אותם לחוץ ואינם עומדים לפניו. (צו). סולם אות צ"א-צ"ד).

[תמצית דברי הזוהר כאן, ב' שאלות וב' תשובות בעניין הארת ה' בחסד ודין בכל יום. שאלה ראשונה היא, שאלת ר' חזקיה על מדרגת הא-ל הגדול שהיא הארת חסד, מהפסוק "וא-ל זועם בכל יום". שאלה נוספת ששאל היא על שם א-ל. האם הוא בבחינת חסד או דין. והשיב, ששמע שמעשי הרשעים מהפכים החסד לדין. כלומר, שנשאר כפי שאמר בתחילה שהשם א-ל הוא בבחינת חסד. אלא שמתהפך לדין כמ"ש א-ל זועם בכל יום. שאלה שנייה היא, שאלת ר' יהודה על תירוץ ר' חזקיה. שמהפסוק א-ל זועם בכל יום משמע שהוא דין גם לצדיקים. תשובת רבי שמעון לשאלה זו היא, שאמנם השם א-ל בכל מקום לפעמים מורה על רחמים ולפעמים על דין. והארתו היא כפי מעשי בני האדם. ומוסיף ר"ש, שהתירוץ הטוב יותר הוא על פי הפסוק "חסד א-ל כל היום". שהוא הארת חכמה העליונה. כמ"ש לעיל (אות צ"א), כי חסד, לעת גדלות ז"א, עולה ונעשה לחכמה עליונה. דהיינו חג"ת הנעשים לחב"ד. פירוש, כאשר חג"ת מתעלים לבחינת חב"ד, נעשה חסד כנגד חכמה, גבורה כנגד בינה ותפארת כנגד דעת.

תשובת רבי שמעון: יש להתעמק בתשובת רבי שמעון. מה הוסיף על דברי ר' חזקיה ור' יהודה, וכן מדוע על ידי הפסוק הנוסף שהזכיר (חסד א-ל כל היום). נתבררה התשובה. כיון שלכאורה ר' חזקיה עצמו כבר אמר לעיל (אות צ"א), שחסד הוא נהירו דחכמה עלאה. ומה הוסיף רשב"י בזה, וכיצד נתיישר בכך השאלה השנייה. הנראה בזה הוא, על פי דיוק לשון דברי הזוהר. שכל דברי ר' חזקיה

מתנהג במדת החסד וכפי רצון ה'; הוא מתחבר לשורש ההארה העליונה שבמחשבת הבריאה בלי שינוי צורה. מה שאין כן כאשר האדם מתנהג כפי רצון עצמו, בהמשכת כל שפע העולם ממעלה למטה שלא בדרך תיקון, כתכונת הכלים דמדת הדין. היינו, שהתנהגות ה' עם האדם היא כפי מעשיו. שהמתנהג בחסד והשפעה, מאיר לו אור החסד כמ"ש הא-ל הגדול. והמתנהג בתכונת ההמשכה ומדת הדין, היא זו שנמתחת עליו, כמ"ש וא-ל זועם. ובהיות שעל פי סדר המדרגות העליונות ספירת חסד והשם א-ל שכנגדה היא הראשונה שבו' ספירות תחתונות, על כן כל שפע אור החכמה והג"ר המושפע מלמעלה למטה עובר דרכה, ובה ניכר השינוי בין ב' הבחינות שבשם א-ל. ידויק בזה לשון רשב"י (באות צ"ג), שלפעמים השם א-ל הוא דין, ולפעמים הוא רחמים, אם בני העולם זכאים, הרי עומד השם א-ל, והוא חסד. ואם אינם זכאים, הרי עומד ונקרא גבור. ועל זה עומד בכל יום, כלומר, שבכל יום יש זכאים ואינם זכאים, עכ"ל. היינו שהטיית שם זה אם לדין ואם לרחמים הוא בידי האדם. מה שאין כן לגבי הוראת השם א-ל כשהוא בבחינת הארה עליונה [נהירו דחכמתא עלאה].

ב' דרכים קדושה וטומאה: עוד נראה בדברי רשב"י כאן (צו, סולם אות צ"ג-צ"ד), שלאחר הארת החכמה העליונה בבריאת העולם וקימו בכל יום מחדש [כמ"ש המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית] ישנם רק ב' דרכים להתפשטות אור העליון למדרגות הנמוכות יותר. האחת היא, דרך הקדושה. שהיא חיבור התנהגות האדם לשורשו על ידי מדת החסד. שאז מתקיים בו הפסוק "הא-ל הגדול". דרך השנייה היא, צד הטומאה שלעומת הקדושה. שהיא המשכת האדם את שפע העולם לעצמו באופן שאינו מתוקן. שאז מתקיים בו הפסוק "וא-ל זועם בכל יום". דהיינו, שמעשים כאלו מעוררים את זעמו של הקב"ה. משמעות הדברים, לא זו בלבד שאין דרך שלישית שהיא כלשון השגור בפי העם, עמידה מן הצד [לא קדושה ולא טומאה]. אלא

ורי יהודה הם על מדרגת השם א-ל, והארתו למדרגות שלמטה ממנו עד עולם הזה. ידויקו דבריהם, שהזכירו את הפסוקים הא-ל הגדול, ו א-ל זועם, שבהם נזכר השם א-ל בתחילה, ונסמך למלה נוספת שהיא חסד (הגדול), או דין (זועם). אלא, שר"ש הזכיר מדרגה עליונה יותר. כמ"ש חסד א-ל כל היום, דהיינו הארת חכמה עליונה [בסוד הפסוק "כולם בחכמה עשית" (תהלים ק"ד כ"ד)], הגבוהה ממדרגת השם א-ל, ונזכרת בפסוק לפניו כמ"ש "חסד א-ל".

ביאור תשובת רשב"י: לכשתבונן במחשבת הבריאה שהיא להנות לנבראיו נמצא, כי שורש כל בריאת העולם הוא במדת החסד וההשפעה כדרך הטוב להטיב. כמפורש במדרש (בראשית רבה פרשה ח"ו), משל למלך שהיה לו מגדל מלא כל טוב ואין לו אורחים וכו'. ביאור המשל והנמשל, נמצא בהקדמה לספר פמ"ס (אות ו'), וזה לשון בעל הסולם שם: **ותדע** שזה המגדל המלא מכל טוב, יורה כללות העונג והטוב, שבשבילו ברא את הנבראים, ע"ד שאמרו ז"ל שמדרך הטוב להטיב, וע"כ ברא העולמות, כדי להנות לנבראיו וכו', עכ"ל. וזה שאומר רשב"י כאן (אות צ"ד), שכל שפע אור החכמה המושפע לעולם [כמ"ש כולם בחכמה עשית], ומקיימו בכל יום [כמ"ש המחדש בטובו בכל יום תמיד מעש"ב]. הוא מצד חסד ה' כמ"ש חסד א-ל כל היום. אלא, שמכאן ולמטה הדבר תלוי ביד האדם. שאם יתנהג בעצמו בדרך תיקון, אז שם ה' המאיר לו הוא "הא-ל הגדול". מה שאין כן להיפך ח"ו, אז ה' מתנהג עמו במדת הדין והגבורה כמ"ש "ואל זועם".

בחירת האדם בחסד או בדין: תמצית תשובת רשב"י, שהארת ה' המקיימת את העולם בכל יום מחדש היא מדרגת חכמה המלוכשת ברצון ה' להאיר לנבראיו. ואין במעשי האדם שום אפשרות לפגום ברצון זה כדמצינו שאפי' קטרוג המלאכים על בריאת האדם נדחה, וכן הבטיח הקב"ה שלא יחריב עוד את עולמו. מלבד, שכאשר האדם

מוכנים לו מצד חסד הקב"ה עוד מטרם שבא לעולם. [כן מפורש גם בזוהר מקץ (סולם אות ס"ו), מובא בפניני זוהר ויחי, ד"ה פרנסת האדם הוכנה לפניו]. כן איתא גם בגמ' מסכת נדה (דף ל"א ע"ב), ואמר ר' יצחק דבי רבי אמי, בא זכר בעולם בא ככרו בידו. אלא, שקושי הפרנסה הוא מצד הרעת האדם את מעשיו. כדאיתא במשנה סוף מסכת קידושין (דף פ"ב ע"א), רבי שמעון בן אלעזר אומר. האם ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות [חנווני, סבל, קייץ], ובכל זאת הם מתפרנסים שלא בצער וכו', ואני שנבראתי לשמש את קוני האם אינו דין שאתפרנס שלא בצער. אלא, שהרעותי מעשי וקפחתי פרנסתי. כלומר אע"פ שמצד החסד העליון מזונות האדם מוכנים לו בבטחון ובהספק מלא לכל צרכיו מטרם שבא לעולם, עכ"ז ע"י מעשים שאינם מתוקנים יכול החסד להתהפך לדין והפרנסה מושגת בצער ובדוחק. כל זה הוא בדרך כלל. דרך פרט הוא, תינוק שנולד ופרנסתו מושגת לו ע"י הוריו, וחתן בשבעת ימי המשתה, שסעודותיו מוכנים לו ע"י אחרים ברווח בכבוד ובנחת. שאפשר לפרש זאת כסימן והוכחה, שלאחר מחילת העוונות ביום הנישואין, שוב מזונותיו מוכנים ומזומנים לו מאת ה': **עצה טובה:** על כן יש להבין את העצה טובה שבדברי הזוהר כאן (צו, סולם אות צ; מובא לעיל ד"ה תפלה ובטחון), לכל אדם ולכל היוצא לדרך, ובכלל זה חתן וכלה ביום חופתם, היוצאים יחד לדרך חיהם בעוה"ז, שעל ידי הקדמת תפילה ובקשת רחמים מלפני המלך, יכולים כולם לשמר את הארת החסד העליון, שלא תיפסק מהם. כלומר, שעל ידי קבלת עול מלכות שמים בבקשת רחמים לפני המלך, נמשך השפע המוכן לאדם בלא כל דין של שינוי צורה.]

הכל היה מן העפר אפי' גלגל חמה

(צו, סולם אות קע"ג-קע"ה)

(קע"ג): **ר' אלעזר פתח "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" (קהלת ג' כ.). הא תנינן, הכל היה מן העפר, אפילו גלגל חמה. מאן**

אף זו שההבדל בין ב' הדרכים מתחיל מיד בספירת החסד שכנגד השם א-ל. הבדל ברור זה בין צד הקדושה לצד שלעומת הקדושה, הוא כמפורש בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף י'), בהבדל הברור שבין צד הקדושה לצד הטומאה. להלן לשון בעל הסולם (שם): והקליפות רחוקות ממנו ית' מקצה אל הקצה בהפכיות הצורה מקדושתו יתברך. כי הוא ית' אין לו שום עניין של קבלה אלא רק להשפיע בלבד. והקליפות אין להן שום עניין של השפעה רק לקבל לעצמן להנאתן בלבד, ואין להן הפכיות גדולה מזה, עכ"ל הקדמת הסולם לספר הזוהר.

הבראם באברהם: סדר תשר"ת שבתקיעת שופר: עוד ידויק לשון הזוהר שלומד ומפרש את בריאת העולם בחכמה עליונה [בנהירו דחכמתא עלאה] שהיא הארת החסד, מסוד הכתוב "בהבראם", אל תקרי אלא באברהם. שבזה יובן הכרח התכללות השמאל דקדושה שהיא מדת יצחק, באברהם. כמבואר בזוהר תצוה (סולם אות ש"ג-ש"ד), בסוד תקיעת שופר בסדר תשר"ת. כלומר שהתכללות זו של יצחק באברהם היא הכרח גמור בחיבור כל ההמשכות שבקו שמאל לשורשם בהארת החכמה העליונה שבבריאת העולם, שהיא הארת החסד דאברהם כמפורש בדברי הזוהר כאן. שבלא התכללות זו, מסתלקת הארת החסד העליון שבסוד הכתוב "חסד א-ל כל היום", והארת החסד הנמוכה ממנה שבסוד הכתוב "הא-ל הגדול". כמבואר בתשובת רשב"י בזוהר הנ"ל (צו צ"ג-צ"ד).

עצה טובה לפרנסה והוראה למעשה: כעין המבואר כאן בבריאת העולם בחכמה מצד מדת החסד, ושלאחר מכן הבחירה בידי האדם, כן יש להבין את פרנסת האדם בעולם, בכלל ובפרט כדלהלן. איתא בגמ' מסכת סנהדרין (דף ל"ח ע"א), מפני מה נברא אדם הראשון בערב שבת, אחרון למעשה בראשית. שאם תזוז דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך. דבר אחר, כדי שיכנס לסעודה מיד. שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ. כלומר, שמזונותיו של האדם

(קעה): ומשיב, אלא, מן העפר, פירושו, מו העפר שבביהמ"ק הקדוש, דהיינו מלכות, כמו שאמר ר' ייסא סבא, ועפר הזה, הוא מעפרא עלאה, מבינה, כש"א, ועפרות זהב לו, שפירושו בינה, שנקראת זהב, כי כמו שנמצאת הפעולה למטה במלכות, כעין זה, היא נמצאת גם כן למעלה בבינה. והעמדנו, שעפר פירושו, עפר בית המקדש, כי עולם זה שהוא מלכות נברא בה' שהיא בינה, ועל כן אפילו גלגל החמה היה מן העפר, כש"א אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, שפירושו בה' בראם, הרי שגם השמים שהם גלגל החמה נבראו בה', ומשום זה, הכל היה מן העפר. מי הוא עפר. הוא, אותו שורה תחת כסא הכבוד הקדוש. שהוא בינה.

פירושו. שר' אלעזר מתרץ דבריו, שאינם סותרים דברי ר' ייסא סבא, כי מה שאמר ר' ייסא, שעפר הוא מלכות, היינו מלכות הממותקת בבינה, המכונה עפר בית המקדש. ונודע, שבעת שעלתה המלכות להתמתק בבינה, וקבלה המלכות צורת בינה, נכללו שתיהן זו מזו, וכמו שהמלכות קבלה צורת הבינה כך קבלה הבינה את צורת המלכות. וז"ש, והאי עפר. מעפרא עלאה הוא שעפר הזה קבל צורתו מעפרא עלאה, דהיינו מבינה, כמה דאשתכח עובדא לתתא, כמו שנמצאת פעולת שיתוף של המלכות בבינה למטה, במלכות, דהיינו שקיבלה צורת בינה, הכי נמי הוא לעילא כגוונא דא, כן ישנה פעולת השתוף למעלה בבינה כעין זה, שגם הבינה קבלה צורת המלכות. ופעולת השתוף, הן במלכות והן בבינה נקראת עפר. ועל כן, ואוקימנא, עפר, פירושו, עפר דבי מקדשא, שפירושו, פעולת השיתוף של מלכות ובינה זו בזו. שזה סוד, דעלמא דא בה' אתברי שהכונה היא על פעולת השיתוף של המלכות בבינה, הנקראת ה' שמשם נברא העולם, כי אם לא היתה פעולה זו לא היה יכול העולם להתקיים

העפר. ההוא דשריא תחות כורסי יקרא קדישא. (קעד): בספרא דבי רב ייסא סבא, הכל היה מן העפר, אתר דכניש לכלא, מלמד, דנפקו שבילין להאי סטרא ולהאי סטרא, ואתכנשו לאנהרא, כעפרא דא דורקין לה לכל עבר. וע"ד "הכל היה מן העפר, והכל שב אל העפר" ודאי. (קעה): אלא מן העפר, דבי מקדשא קדישא. והאי עפר מעפרא עלאה, כד"א "ועפרות זהב לו" (איוב כ"ה). כמה דאשתכח עובדא לתתא, הכי נמי הוא לעילא כגוונא דא. ואוקימנא עפר עפר דבי מקדשא. דעלמא דא בה' אתברי. וע"ד, אפילו גלגל חמה. כמה דאת אמר, "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" (בראשית ב' ד), בה' בראם. ובגיני כך, הכל היה מן העפר. מאן עפר. ההוא דשרי תחות כורסי יקרא קדישא.

הסולם

(קעג): ר' אלעזר פתח, "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". הנה למדנו, הכל היה מן העפר ואפילו גלגל חמה. מה הוא העפר. הוא אותו העפר השורה תחת כסא הכבוד הקדוש. שהוא בינה.

פירושו. שהוקשה לו לר' אלעזר, מה שלמדנו, הכל היה מן העפר, שהוא מלכות, ואפילו גלגל החמה, הרומז על הת"ת, הלא להיפך הוא, שהמלכות נאצלת מת"ת. ועל זה משיב, שהכונה היא על המלכות שבבינה, שהיא למעלה מת"ת, וממנה היה הכל, ואפילו גלגל החמה, שהוא ת"ת. (קעד): בספרא דבי רב ייסא סבא, יש. הכל היה מן העפר. היינו המקום המקבץ הכל, שהוא המלכות, מלמד שיצאו שבילים לצד זה ולצד זה, דהיינו לימין ולשמאל, ונתקבצו להאיר בכל הצדדים, כעפר הזה שזורקים אותו לכל צד. וע"כ הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. ודאי. ולפי"ז, שעפר פירושו מלכות, קשה על מה שאמר ר"א, אשר העפר, פירושו עפר שתחת כסא הכבוד הקדוש, שהוא מלכות שבבינה.

לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים וכשם שמכירין הקב"ה כך מכירין את עצמן וכו', (רמב"ם מדע, הל' יסודי התורה פ"ג ט').

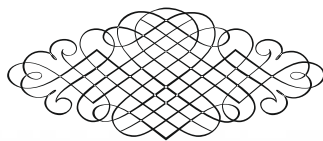
ביאור זוהר נשא, ע"י זוהר צו הנ"ל: להלן דברי הזוהר נשא (סולם אות ס"ט-ע): ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן. שואל מהו העפר. ומשיב, הרי למדנו, כתוב, הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. הכל היה מן העפר אפילו גלגל החמה. כל שכן אדם שנמצא ממנו. (כמ"ש לעיל צו קע"ג). **ע** **א"ר יוסי**, אלו היה כתוב ומן העפר, ולא יותר, הייתי אומר כך, שהפירוש והוא מן העפר, שהוא מלכות. אבל כיון שכתוב, ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, משמע שהוא עפר אחר. אלא כתוב, יתן כעפר חרבו, אלו בעלי כלי זיין, ובעלי אבני הקלע, בעלי דין הקשה. זה משמע משכתוב בקרקע המשכן, שפירושו סיום המלכות הנקראת משכן, והיינו בעלי הדין הנאחזים למטה בסופה, במלכות דמלכות, בסו"ה לפתח חטאת רובץ, וע"כ, יקח הכהן ונתן אל המים. כי מבחינת עפר הזה יטיל לתוך המים וכו', עכ"ל הזוהר נשא (סולם אות ס"ט-ע).

מראה מקום בזוהר: הכל היה מן העפר אפי' גלגל חמה: **וישלח** (סולם אות פ"ח, דפו"י ח"א דף ק"ע ע"א). **צו**, (סולם אות קע"ג-קע"ה), ביאור עפר הארץ המתוקן בבינה, וביאור עפר המקדש והמשכן, ששניהם בבחינה עליונה. **נשא** (סולם אות ס"ט), ביאור עפר המשכן, המתוקן בבינה, המתבאר ע"י זוהר צו הנ"ל. **חוקת** (סולם אות ל"ג), שם מתבאר סוד הכל היה מן העפר ותיקון הכלים בסוד הכתוב ואל עפרם ישובו, שהוא סוד שרפת החטאת. [

(כמ"ש לעיל ב"א דף ז' ד"ה וכבר) **שז"ס בה' בראם**, ועל דא אפילו גלגל חמה, כי גם התפארת המרומז בגלגל החמה, יצא מפעולת השיתוף הזאת. הרי, מאן עפר, ההוא דשארית תחות כורסי יקרא קדישא, שהיא בינה הנקראת כסא אל החכמה. באפן, שגם ר' ייסא סבר שהיא בינה, אלא מה שאמר שהיא מלכות, כונתו צורת המלכות שקבלה הבינה. כי כונתו היא בעיקר על פעולת השיתוף שבמלכות מבינה. שהוא ה' דהבראם, ששורש זה הוא בינה. (צו, סולם אות קע"ג-קע"ה).

[**עפר הארץ המתוקן במדה"ר:** תמצית דברי הזוהר, שכל בריאת העולם היתה מן העפר המתוקן בספירת בינה בסוד שיתוף מדה"ר בדין. שהכונה היא על המלכות שבבינה, שהיא למעלה מת"ת, וממנה היה הכל, ואפילו גלגל החמה, שהוא ת"ת. גם דברי רבי ייסא שאמר הכל היה מן העפר דהיינו מן מקום המקבץ הכל שהיא ספירת המלכות מתבאר כאן על ספירת מלכות הממותקת בספירת בינה בסוד עפר המקדש. שכל זה מרומז בבריאת העולם באות ה', שהיא ספירת בינה כמ"ש "בהבראם", דהיינו בה' בראם. משמעות הדברים היא, שגם יסוד העפר שבד' היסודות אשר רוח מים עפר הוא בבחינת עפר המתוקן בשיתוף מדה"ר בדין.]

רמב"ם: להלן לשון הרמב"ם בביאור מדרגת הכדורים הגדולים והדוממים [הנז' בהק' הסולם לספר הזוהר סעיף ל"ט]: כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם והם חיים ועומדים ומכירין את מי שאמר והיה העולם כל אחד ואחד

בניני זוהר למגילת אסתר

לבוש מלכות העליונה גם

בעוה"ז

(שלח, סולם אות רכ"ח-ר"ל) - עמ' כ"ט

התגלות מלכות השכינה בגמר

התיקון (תיקו"ז תיקון כ"א, מעלות

הסולם תתפ"ג) - עמ' ל'

מעשה מהרב שרירא גאון

(ספה"ק אוהב ישראל ליקוטים) - עמ' ל"א

שושנת יעקב תשועת פורים

לכל הדורות

(שפ"א פורים תרמ"ו) - עמ' ל"ב

מגילת אסתר נאמרה ברוח

הקודש (חוקת, סולם אות ע) - עמ' כ"ה

סתם המלך במגילה זה הקב"ה

(בהר, סולם אות כ"ג) - עמ' כ"ה

ראשי תבות הוי"ה שבמגילה

ביושר ובהיפוך

(שלח, סולם אות ש"ח) - עמ' כ"ז

פורים כיום הכיפורים (תצוה, סולם

אות ק"ד-ק"ח, תיקו"ז תי"כ"א) - עמ' כ"ז

מגילת אסתר נאמרה ברוח הקודש

(חוקת, סולם אות ע')

מדבר לשון הרע כנחש הקדמוני הרי אותו הנחש שולט עליו. וע"כ ישראל שדברו באלקים ומשה, שלח עליהם נחשים השרפים. ואם לא, הרי נגעים או צרעת שורפת כנחש, בא עליו. וכבר העמדנו. (חוקת, סולם אות ע').

סתם המלך במגילה זה הקב"ה

(בהר, סולם אות כ"ג)

"ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמוד החצר בית המלך הפנימית נוכח בית המלך והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נוכח פני הבית" (אסתר ה' א'). זוהר רע"מ: (כג): אמר רבי שמעון, והא אשכחנא חצרים דאתמר ביה "ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך". ובכל אתר המלך סתם, דא קודשא ב"ה. "ותעמוד", אין עמידה, אלא צלותא. "נכח בית המלך": נכח בית המקדש, דכל ישראל צריכין לצלוא צלותא דלהון לתמן, למהוי נכח בית המקדש. הכא מאן חצר הפנימית. ודאי תרין אינון חצרות בית ה'".

הסולם

(כג): א"ר שמעון, והרי מצאנו חצרים, שנאמר בו, "ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך". ובכל מקום שנאמר במגילה המלך סתם, זהו הקב"ה. "ותעמוד", אין עמידה אלא תפלה. "נכח בית המלך", היינו נכח בית המקדש, שכל ישראל צריכים להתפלל תפלתם שמה, שתהיה נכח בית המקדש. וכאן, מה פירושו של חצר הפנימית. וא"כ ודאי, שתיים הם חצרות בית ה'. שהם חיצונית ופנימית. ואתה אומר שבתי חצרים הם חיצונים וכו'. (בהר, סולם אות כ"ג).

[תיקו"ז: כעין דברי זוהר כאן, שכל המלך סתם, דהיינו כשלא נאמר המלך אחשוורוש, הוא הקב"ה, נאמר בתיקוני זוהר. וזה לשונו: אדהכי הא מארי דרגלין קא דפקין לפתחא מארי דעמידה דצלותא דאתמר בהון (דניאל א' ד'): ואשר כח בהם

"ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" וגו' (אסתר ה' א') (ע/א): רבי יצחק פתח, "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" וגו'. מגלת אסתר ברוח"ק נאמרה, ובגין כך כתובה בין הכתובים. "ויהי ביום השלישי", דאתחלש חילא דגופא, והא קיימא ברוחא בלא גופא, כדין "ותלבש אסתר מלכות". מאי מלכות, אי תימא בלבושי יקר וארגוונא, הא לאו הכי אקרי. אלא ותלבש אסתר מלכות, דאתלבשת במלכות עלאה קדישא, ודאי לבשה רוח הקדש. (ע/ב): מאי טעמא זכתה להאי אתר. בגין דנטרא פומה דלא לחוואה מדי. הה"ד "אין אסתר מגדת מולדתה" (שם, ב' כ'). ואוליפנא כל מאן דנטיר פומיה ולישניה, זכי לאתלבשא ברוח דקודשא. וכל מאן דסטי פומיה למלה בישא, הא ודאי הוא מלה בישא עליה. ואי לאו, הא נגעים, או צרעת, דמוקדן כחויא עליה, והא אוקמוה.

הסולם

(א/ע) ר' יצחק פתח, "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" וגו'. מגלת אסתר נאמרה ברוח הקדש, וע"כ כתובה בין הכתובים. ויהי ביום השלישי, שנחלש כח הגוף, מחמת התענית, ועמדה ברוח בלא גוף, אז ותלבש אסתר מלכות. מהו מלכות, אם תאמר בלבושי יקר וארגמן, אלו אינן נקראים כן. בשם מלכות. אלא ותלבש אסתר מלכות, פירושו, שנתלבשה במלכות העליונה הקדושה, ודאי שלבשה רוח הקודש, כי המלכות נקראת רוח הקודש. (ע/ב): מהו הטעם שזכתה למקום זה, דהיינו למלכות, הוא משום ששמרה פיה שלא להגיד כלום. ז"ש "אין אסתר מגדת מולדתה". ולמדנו כל מי ששומר פיו ולשונו, זוכה להתלבש ברוח הקודש. וכל מי שמטה פיו לדבר רע, הרי ודאי, שדבר ההוא הרע עליו. כלומר אם

דימינא, דתמן י' דאיהו חכמה, שרותא דשמא דידוד, דאיהו אחזי זכותא על בנהא מימינא, דתמן רמ"ח פקודין דעשה. מסטרא דאת ה' בתראה, דאיהי לשמאלא דגבורה, דתמן לא תעשה, דאינון שס"ה, דתמן נדונין רשעים גמורים, תמה לון זכות אבות, ואתהפך לון שם יהו"ה, הוה"י. ואוליפנא מהמן הרשע, וכל זה איננו שוה לי. ע"ב.

הסולם

(שח): כי מצד ימין, ששם י' שהיא חכמה, כי החכמה בימין והבינה בשמאל, שהם י"ה. שהוא ראשית שם הויה, השכינה, מראה זכות על בניה, בשעת שמקבלת מימין, ששם רמ"ח מצות עשה, שה"ס חסדים. ומצד אות ה' אחרונה של הויה, שהיא לשמאל מגבורה, כי המלכות נבנית מצד שמאל, ומטרם שמקבלת מימין, ששם לא תעשה, שהם שס"ה, שהם בשמאל, ששם רשעים גמורים נדונים, להם תמה להם זכות אבות, שאין להם חסדים מחג"ת הנקראים אבות. ומתהפך להם שם הויה"ה, אל הוה"י, דהיינו למפרע הרומז על דין, ולמדנו מהמן הרשע, שאמר וכל זה איננו שוה לי. שבסופי תיבות מרומז הוה"י. מכאן שמורה על דינים. עד כאן רעיא מהימנא. (שלה, סולם אות ש"ח, מאמר ראשית עריסותיכם חלה)

[מלך כהמן: תמצית דברי הזוהר רע"מ כאן, שלומדים מהמן הרשע, ומהיפוך אותיות שם הויה הנזכר אצלו, שהיפוך ראשי תבות כזה, מורה על דינים. יש להתבונן קצת בדברי הזוהר שלא הביא ראה שראשי תבות שם הויה"ה ביושר מורה על רחמים כגון ראשי תבות "ישמחו השמים ותגל הארץ". משמע שהוא פשיטא. א"כ מה הוצרך ללמוד מהמן אחר שאפשר להבין כן מצד דבר והיפוכו. הנראה בזה הוא, שהלימוד מהמן הוא כעין קנה מדה לדעת עד כמה נחשב היפוך כזה לסימן על רשעים. וקמ"ל הזוהר כאן, שהיפוך כזה בסמוך לשם אדם, מורה על גודל הדינים כהמן. ע"ד

לעמוד בהיכל המלך. המלך סתם דא קב"ה. היכל המלך דא שם אדנות, דאתמר ביה ה' שפתי תפתח, שם אדנות סליק (עולה בגימט' ס"ה), לחושבן היכל וכו', עכ"ל התיקו"ז (תיקון י"ח, דפו"י דף ל"ג ע"ב, מעה"ס ס"א). ידויק לשון התיקו"ז שאינו מזכיר פסוק ממגילת אסתר, אלא פסוק הנאמר בספר דניאל [שגם כן היה באותה תקופה]. עכ"ז דברי הזוהר כאן (בהר כ"ג), ודברי התיקו"ז, שכשנאמר המלך סתם, הוא הקב"ה, עולים בקנה אחד. צע"ק: יש לעיין בדברי התיקו"ז המזכיר פסוק מספר דניאל, מדברי הגמ' מסכת שבועות (דף ל"ה ע"ב), כל מלכיא האמורים בדניאל חול חוץ מזה שהוא קודש, אנת מלכא [מלך] מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא וכו', וי"א אף זה קדש, ומזכירים פסוק נוסף. פירש"י: כל מלכיא האמורים בדניאל, כל מקום שנאמר שם מלך, חוץ מזה, מלך מלכיא. דאילו לנבוכדנצר לא הוה קרי ליה דניאל מלך מלכיא וכו', עכ"ל רש"י.

מדרש: כעין דברי הזוהר והתיקו"ז, איתא במדרש אסתר רבה (פ"ג י'), וז"ל: ר' יודן ור' לוי בשם ר' יוחנן, כל מקום שנאמר במגילה זו למלך אחשורוש במלך אחשורוש הכתוב מדבר. וכל מקום שנאמר מלך סתם, משמש קדש וחול (פעמים חול ופעמים קודש), עכ"ל.

גמרא: כעין זה איתא בגמ' מסכת מגילה (דף ט"ו ע"ב), וז"ל: אמר רב נחמן בר יצחק ורב, כתיב בלילה ההוא נדדה שנת המלך (אסתר ו' א'). אמר רבי תנחום נדדה שנת מלכו של עולם. ורבנן אמרי נדדו עליונים נדדו תחתונים. רבא אמר שנת המלך אחשורוש ממש נפלה ליה מילתא בדעתיה וכו', עכ"ל הגמ'.

ראשי תבות הויה שבמגילה ביושר ובהיפוך (שלה, סולם אות ש"ח)

"וכ"ל זה איננו שוה לי בכ"ל עת אשר אני רואה את מורדכי היהודי יושב בשער המלך" (אסתר ה' י"ג). זוהר: רע"מ: (שח): דמסטרא

חיות כלל וכלל. כי מסטרא שלו יפרד, ולסטרא דקדושה לא יבא עד כדי שיושפע לו חיות מסטרא דקדושה: כמ"ש (משלי כה, כא) אם רעב שונאך האכילו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו כו'. פירוש הרמז בזה, שתראה להפרידו מסטרא שלו ולהביאו לסטרא דקדושה. ובוודאי לא יגיע לסטרא דקדושה ועל ידי זה אתה חותה גחלים על ראשו. וזהו ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב, כשהיה בסעודת אסתר שהוא מסטרא דקדושה, ונמצא הפרידה אותו מס"א שלו להביאו לסטרא דקדושה, ועל ידי זה לא יהיה לו חיות כלל וזהו וטוב לב. ועל ידי זה ויתאפק המן, כי באמת איך שייך בהמן ויתאפק שהוא מדה טובה ובזה נכון. עכ"ל קדו"ל.

חסידות: שיח שרפי קודש : על סעודת אסתר איתא במדרש, שאסתר לא היתה ישינה בלילה זו מחמת שהיתה טרודה להכין צרכי הסעודה. **החי' הרי"מ** זי"ע ה' שואל, וכי לא היתה לאסתר עבדים ושפחות, אשר היתה נצרכת להכין בעצמה הסעודה, אלא מפני שהסעודה היתה משלה, ולכן היתה מחויבת להזהיר מחמץ, ולעשות הלחם מצה, ולכן היתה עוסקת בעצמה, וזה ה' סם המות להמן, כי המן הרשע הוא בעצמו הוא השאור, ואסתר היתה מבטלת. עכ"ל שיש"ק.]

פורים כיום הכיפורים

(תצוה, סולם אות ק"ד-ק"ח, תיקו"ז תי" כ"א)

"ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב" וגו' (אסתר ה' ט'). זוהר: (קד): **כתיב "ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל".** דא איהו ההוא חדוה דההוא דלטורא, בגין דקב"ה יטיל עמיה גורל, וזמין ליה, ולא ידע דנור דליק אטיל על רישיה, ועל עמא דיליה, כד"א **"כי גחלים אתה חותה על ראשו"**. (קה): **"אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה כי אם אותי"**. **וכתיב, "ויצא המן ביום ההוא שמח**

שאמרו חז"ל בגמ' מסכת סנהדרין (דף צז ע"ב), אם אתם חוזרים למוטב טוב, ואם לאו אני מעמיד עליכם מלך כהמן. [מובא בהקדמת הסולם לספר הזוהר סעיף ט"ז]. **אגב אורחא:** כעין זה יושר והיפוך, נזכר בצירופי שם הוי"ה של כל חודש. שצירוף הוי"ה ביושר הנזכר בחודש ניסן יוצא מהפסוק "ישמחו השמים ותגל הארץ. וצירוף שם הוי"ה בהיפוך גמור, הנזכר בחודש תמוז, יוצא מהפסוק "וכל זה איננו שוה לי".

אור החמה: בשם הרמ"ק: בספר אור החמה, הביא דברי הרמ"ק על הזוהר רע"מ במצות חלה הנז' כאן, וז"ל: **ארורים הרשעים שמהפכין מדת רחמים דהיינו שם הוי"ה כסדרו, והוא (המן), היה מהפך הוה"י, וכל זה איננו שוה לי. שהיה טורח ס"מ תמן להפך שם השם. ואסתר מתקנת כדכתיב "יבא המלך והמן היום"**. והיינו סוד מצות הפרשת חלה. ובזאת המצוה היא מתהפכת משמאל לימין, והיינו חלה הנתנת לכהן כנז'. מהרמ"ק זלה"ה. עכ"ל אור החמה.

ע"פ דברי הרמ"ק הנ"ל, יובן מ"ש בספרי החסידות (דלקמן). שבהכנת הסעודה עירבה אסתר ניצוצין דקדושה שסבבו את מפתו במהרה.

פרי עץ חיים מהאר"י: כן כתב בספר פרי עץ חיים (שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ו), וז"ל: **לכן הזכיר המן השם בהיפך, ז"ה איננו שוה ל"י, ס"ת הוה"י. ואסתר רצתה להמשיך את הרחמים, והזכירה הויה ביושר. "יבא המלך והמן היום, ר"ת שם הוי"ה כסדרו. והקדוש ברוך הוא הסכים עם אסתר בבחי' א', רחמים לישראל. ועם המן לבחי' א', דין להמן. נגוף ורפוא, נגוף להמן, ורפוא לישראל, עכ"ל פע"ח.**

חסידות: קדושת סעודת אסתר: כתב בספה"ק **קדושת לוי** (דרוש לפורים), וז"ל: הנה אסתר כשעשתה הסעודה ובקשה את המן על הסעודה, בוודאי עשתה הסעודה שלה בקדושה ומסטרא דקדושה. והרצון שלה היתה להפריד את המן מס"א שלו וממקור החיות שלו, ועי"ז לא יהא לו

הנקמות שעתיד הקב"ה לעשות לאדם, ונגזר איך עתיד המלשין הזה לעבור מן העולם. כמו שאתה אומר בלע המות לנצח. (קז): והסימן שלך, כי בזמן הגלות כתוב, "כי נמכרנו אני ועמי וגו', כי אין הצר שוה בנזק המלך". מהו בנזק המלך. הוא כמו שאתה אומר, "והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול". כי שם הגדול לא ימצא בקיומו. וזה הוא נזק המלך. (קח): ואז, "והמן" שהוא הס"א, "נבעת מלפני המלך והמלכה", ואז כל הארת הפנים וכל שמחה נמצא, וישראל יוצאים לחירות ביום ההוא, יוה"כ. אז מיום ההוא והלאה, חירות ושמחה בגלוי שולטות עליהם, אז רוצה לשמוח עמהם. מכאן ולהלאה, כמו שנותנים לו, לס"א, חלק כדי שיתפרד מישראל כך נותנים לשאר העמים חלק, שיתפרדו למטה מישראל. (תצוה, סולם אות ק"ד-ק"ח),

[פורים כיום הכיפורים: תמצית דברי הזוהר, השוואת ענין שילוח השעיר לעזאזל ביום כיפור, לשמחת המן על הזמנתו לסעודת אסתר. כפי שבנתינת שעיר לעזאזל, שהיא נתינת חלק לס"א, עובר הקטרוג מעל עם ישראל, כן עשתה אסתר להמן. ועל כן נאמר בו יוצא המן שמח וטוב לב, היינו באותו חלק שקיבל. אלא, שאחר שקיבל חלקו והלך, יכולה המלכה לבקש מהמלך רחמים על בניה וכו, כפי שעשתה אסתר. וז"ש והמן נבעת מלפני המלך והמלכה. היינו, מפורש בזוהר כאן, שענין הפורים הוא כענין יום הכיפורים. עוד ידויק לשון הפסוק "והמן נבעת מלפני המלך והמלכה". שמזכיר המלך והמלכה ביחד. כלומר, שאחר הסתלקות קלי' המן, נשארו המלך והמלכה ביחוד בלא מקטרגים.

תיקוני זוהר: כעין דברי הזוהר כאן איתא בתיקוני זוהר (תי"כ"א), וזה לשונו: פורים אתקריאת על שם יום הכפורים. דעתידין לאתענגא ביה, ולשנויי ליה מענוי לענג, ומה דאיהי שכינתא אסור ביה נעילת הסנדל, בהווא זמנא אתמר בה מה יפו

וטוב לב". בהווא חולקא דנטיל, ואזיל ליה. ולבתר כד אתי מלכא עלאה, לבי מטרוניתא, מטרוניתא תבעת עלאה, ועל בנהא, ועל עמא מן מלכא. (קז): ואפילו בזמנא דישראל בגלותא, וצלו צלותין בכל יומא, איהי סלקת ביומא דא, לקמי מלכא עלאה, ותבעת על בנהא. וכדין אתגזרו, כל אינון נוקמין, דזמין קב"ה למעבד עם אדם, ואתגזרו היך זמין דלטורא דא לאתעברא מעלמא, כד"א "בלע המות לנצח". (קז): וסימנך, בזמנא דגלותא "כי נמכרנו אני וגו'." "כי אין הצר שוה בנזק המלך". מאי בנזק המלך. כד"א, "והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול". דהא שמא עלאה, לא אתקיים בקיומיה, ודא איהו בנזק המלך. (קח): וכדין "והמן נבעת מלפני המלך והמלכה" כדון, נהירו דאנפין, וכל חידו אשתכח, וישראל נפקי לחירו, בהווא יומא. כדון מהווא יומא ולהלאה, חירו וחדוה באתגליא, לשלטאה עליהו, כדון בעי למחדי עמהון, מכאן ולהלאה, כמה דיהבו ליה חולקא לאתפרשא מנהון, הכי נמי יהבין לשאר עמין, לאתפרשא מנהון לתתא.

הסולם

(קד): כתוב, "ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, זה הוא השמחה של המלשין, אשר הקב"ה מפיל גורל עמו, ומזמין אותו, שיקח השעיר לעזאזל, ואינו יודע שאש דולק מפיל על ראשו ועל עם שלו. כמש"א "כי גחלים אתה חותה על ראשו". (קד): והסימן שלך, הכתוב, "אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אשר עשתה כי אם אותי". וכתוב, "ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב", באותו החלק שקבל, והלך לו. ואח"כ, כשבא המלך העליון לבית המלכה, המלכה מבקשת עליה ועל בניה ועל העם, מן המלך. (קז): ואפילו בזמן שישראל בגלות, ומתפללים תפלות בכל יום, המלכות עולה ביום הזה, יוה"כ, לפני המלך, ומבקשת על בניה. ואז נגזר כל אלו

כעין שאתם עומדים בעולם ההוא (רכט): אמר לו, דבר זה שאלו ב' עלמים, דהיינו נערים, לפני רב מתיבתא, שנתלבשו ביננו אחר שסבלו צער על חטא שאינו ראוי לגלותו, ושאלו זה לפני רב מתיבתא. והוא אמר, שהיה בעולם הזה כך. מאין לנו. כי כתוב, ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות, שפירושו, שנתלבשת באותה הצורה של עולם ההוא. מלכות, פירושו רוח הקדש, כי מלכות שמים, דהיינו מלכות דז"א הנקרא שמים, נושבת רוח, מרוח ההוא של אויר עולם ההוא, ונתלבשה בו אסתר. (רל): וכשנכנסה לפני מלך אחשורוש. וראה לבוש ההוא של אור, צורתה נדמה לו למלאך אלקים. ופרחה נשמתו ממנו לרגע. מרדכי, גם כן, לבש לבוש של עולם ההוא, שכתוב, ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות. לבוש מלכות ודאי, דהיינו צורה של עולם ההוא. וע"כ כתוב, כי נפל פחד מרדכי עליהם. פחד מרדכי, ולא פחד אחשורוש. כלומר, לא מטעם שגדלו אחשורוש, אלא מפני הלבוש שלו שמעולם ההוא. אר"ש, כמה מתוקים הם אלו הדברים, אשרי חלקי. והריני יודע, שצדיקים בעולם הזה מתלבשים בלבוש, שנקרא לבוש מלכות. וכך הוא ודאי. (שלח, סולם אות רכ"ח-ר"ל).

[לבוש ספי מלכות גם בעוה"ז: תמצית דברי הזוהר, שבתחילה שאל רבי שמעון האם יש אופן של לבושי ספירת מלכות העליונה גם בעולם הזה. השיב לו ריש מתיבתא, שלמדנו מאסתר המלכה שאפשר להתלבש כן גם בעולם הזה. כמ"ש ותלבש אסתר מלכות. דהיינו מלכות שמים ורוח הקודש. עוד הוסיף, שכן היה גם למרדכי. שלבש לבושי מלכות עליונה בעוה"ז. כמ"ש "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור" וגו' (אסתר ח' ט"ו).]

לבושי ישראל במתן תורה: עוד מבואר בהמשך דברי הזוהר שם (שלח סולם אות רל"א), שכלבושים הנזכרים כאן באסתר ומרדכי, כן היה כשקיבלו

פעמיך בנעלים בת נדיב, וענוגא וחזוה וכמה טבין מזומנין לגבה, ודא יהא בזמנא דפורקנא בעגלא, עכ"ל התיקו"ז. (תיקון כ"א, דפו"י נ"ז ע"ב, מעה"ס תת"ב)

לבוש מלכות העליונה גם בעוה"ז

(שלח, סולם אות רכ"ח-ר"ל)

"ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" (אסתר ה' א). "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות" (אסתר ח' ט"ו). זוהר: (רכח): א"ל רבי שמעון, ודאי ידענא דאתון מלובשין תמן, בלבוש יקר, דגופא דכיא קדישא. אי הוה בגוונא דא בהאי עלמא, ב"נ דאתחזי בההוא גופא, כגוונא דאתון קיימין בההוא עלמא. (רכט): א"ל, מלה דא שאילו קמי רב מתיבתא, תרין עולימין דאתלבשו ביננא, בתר דסבלו צערא על חובא, דלא אתחזי לגלאה, ושאיילו דא קמי רב מתיבתא. ואיהו אמר, דהא הוה בהאי עלמא הכי. מנלן. דכתיב ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות, אתלבשת בההוא דיוקנא דההוא עלמא. מלכות: דא רוחא דקודשא, דהא מלכות שמיא, נשיב רוחא, מההוא רוחא דאורא דההוא עלמא, ואתלבשא ביה אסתר. (רל): וכד עאלת קמי מלכא אחשורוש, וחמא ההוא לבושא דנהורא, דיוקנא אדמי למלאך אלהים. פרחה מניה נשמתא לפום שעתא. מרדכי אוף הכי, דכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות. לבוש מלכות, ודאי, דיוקנא דההוא עלמא. וע"ד כתיב, כי נפל פחד מרדכי עליהם. פחד מרדכי, ולא פחד אחשורוש. אמר רבי שמעון, כמה מתיקין אינון מלין, זכאה חולקי, והא ידענא דצדיקיא בהאי עלמא, מתלבשין בלבושא דאקרי לבוש מלכות, והכי הוא ודאי.

הסולם

(רכח): א"ל רבי שמעון, ודאי ידעתי שאתם מלובשים שם בלבוש יקר, של גוף טהור וקדוש. ושואל, אם יש כעין זה בעולם הזה, אם יש אדם הנראה כאן באותו הגוף,

עליך ויראו ממך (דברים כ"ח י'). שספי המלכות נקראת שם. היינו שע"פ דברי הפס' שכאשר שם ה' נקרא על האדם הכל יראים ממנו, כן יובן שכאשר לבשו אסתר ומרדכי לבוש מלכות זו הנקראת שם, יראו הכל מהם, כמ"ש כי נפל פחד מרדכי וכו'.

הסרת לבושים צואים: עוד מבואר בהמשך דברי הזוהר (שם, סולם אות רל"ב), שכדי לזכות ללבוש מלכות, צריכים מקודם לפשוט לבוש הבגדים הצואים דהיינו לסתום עיניים מכל מראה עולם הזה וכו', כנז' ביהושע כהן גדול. דכתיב (זכריה ג' ג-ד), ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועומד לפני המלאך: ויען ויאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו וגו', והלבש אותך מחלצות. עכ"ל הסולם. היינו, שהמשוקע בהבלי עוה"ז ובמלבוש הגוף הגשמי, אינו יכול לזכות ללבוש רוחני עד שיפשוט ויסיר מעליו לבוש זה כלומר שיזכך עצמו ומדותיו וכל תאוות הגוף. בזה יובן דברי הזוהר פר' חקת (סולם אות ע"א), שמבאר הפס' ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות, שאחר שנחלש הגוף מחמת התענית ועמדה ברוח בלא גוף, אז נתלבשה במלכות העליונה הקדושה ורוח הקודש וכו', עכ"ל.

לבוש הגוף: זמני ונצחי: יעוין בהקדמת הסולם לספר הזוהר סעיף י"ז, שמבאר ב' צורות שיש לגוף. זמני ונצחי. שבזה יובן שהצדיקים שבעוה"ז זוכים ללבוש זה (כדברי ר"ש הנ"ל ז' שלח אות ר"ל), וכן זכו לו בני"י בזמן מתן תורה שפסקה זוהמתן, וכן מרדכי ואסתר שעיי"כ נפל פחדם על כל הארץ.]

התגלות מלכות השכינה בגמרא

התיקון (תיקו"ז תיקון כ"א, מעלות הסולם תתפ"ג)

ז"מלכותה יתן המלך לרעותה הטובה
ממנה" (אסתר א' י"ט). תיקו"ז:
דבגלותא שפחה כי תירש גבירתה ובזמנא דייתי
משיחא אתמר (אסתר א' י"ט), "מלכותה יתן המלך
לרעותה הטובה ממנה". **איהי מלכותיה, איהי**
כורסייה איהי עטרת דיליה וכו'.

ישראל את התורה. שהיה להם גם כן לבוש של עולם ההוא, עד שחטאו. שכתוב בהםפ ויתנצלו את עדים מהר חורב. דהיינו שנתפשטו מלבוש ההוא. עכ"ל הסולם (שם, רל"א).

לבושי הצדיקים: עוד יש להתבונן בדברי ר"ש בזוהר כאן (שלה ר"ל), וז"ל: אמר רבי שמעון הריני יודע שצדיקים בעולם הזה מתלבשים בלבוש שנקרא לבוש מלכות, וכך הוא ודאי. שעפי"ז יובן במדת מה יראה הנופלת לאדם בקרבת הצדיק.

נפל פחד היהודים אחר שקיימו וקבלו: עוד ידויק ל' הזוהר (שלה ר"ל), שעל ידי לבושי מלכות העליונה נפל פחד מרדכי כו'. שבזה יובן מ"ש "כי נפל פחד היהודים עליהם" (אסתר ח' י"ז). שלכאו' יש להבין פחד זה מהיהודים, אחר שלא נזכר עליהם שלבשו מלכות. ואולי אפ"ל, ע"פ הא דאיתא בגמ' מסכת שבת (דף פ"ח ע"א) אמר רבא, אעפ"כ הדור קבלו בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר, עכ"ל הגמ'. היינו שאז קבלו עליהם את התורה כבמתן תורה. שלפי"ז אפ"ל שעל כן זכו כולם לקבל גם צורה עליונה כנ"ל בזוהר פר' שלח סולם אות רל"א, שכגוונא דא דלבוש מלכות דמרדכי הוה להון (לישראל), כד קבילו ישראל אורייתא. שבכל זה יובן הפחד מהיהודים כפחד ממרדכי ומאסתר.

שלטון אסתר באחשורוש ואומתו: עוד נראה להוסיף, שכעין זה איתא בזוהר פר' כי תצא (סולם אות ו') גם לגבי אסתר. שאחר שלבשה מלכות שלטה באחשורוש ואומתו. וז"ל: ורבנן מארי מתניתין אמרו, שהמטרוניתא שהיא מלכות נאמר בה ומלכותו בכל משלה, שהיא מושלת גם על הקליפות, ועל כן אחר שנתלבשה אסתר במלכות בסו"ה ותלבש אסתר מלכות, שלטה אסתר על אחשורוש ואומתו, ונאמר בהם והרוג בשונאיהם וכו', עכ"ל הסולם.

עוד נראה, שאפשר לבאר הפחד והיראה הנ"ל, ע"פ הנז' בפס': וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא

מעשה מהרב שרירא גאון

(ספה"ק אוהב ישראל ליקוטים)

"ותען אסתר גו' תנתן לי נפשי גו' כי נמכרנו גו' להשמיד גו' ואֵלֹו לְעִבְדִים ולשפחות נמכרנו החרשתי גו' ויאמר המלך אחשוורוש גו' מי הוא זה גו' אשר מֵלֵאָו לָבוֹ לְעִשׂוֹת כֵּן". (אסתר פרק ז' ג-ה)

והנה קשה הלשון נמכרנו שאמרה אסתר, כי היאך שייך לשון מכירה אצל הריגה. והיה צ"ל כי נגזר עלינו. ועוד למה הוסיפה אסתר לאמר ואלו לעבדים גו' נמכרנו החרשתי אשר לא נאמר עד הנה שום זכר מן מכירות לעבדים. ועוד מה אמר אחשוורוש מי הוא זה וגו' הלא הוא בעצמו חתם א"ע על הגזירה כמו שאמר הכתוב ויכתוב בשם המלך וגו', כן הקשה אדמו"ר הרב הקדוש.

ותירץ ע"ז ע"פ מה ששמע בשם הר"ר שרירא גאון זצ"ל ע"פ מעשה שהיה אז בימיו עשיר מופלג והיה לו ס"ת שהיה כתב ידו של עזרא הסופר. ולהעשיר הזה היו לו שני בנים. ולאחר פטירתו היה מחלוקת גדול בין הבנים היורשים מחמת שכל אחד מהם חפץ לקחת את הס"ת הזה מלקחת כל כסף וזהב שבעולם. והציעו טענותיהם לפני יודעי דת ויצא הפסק דין שהחלוקה תהיה ביניהם ע"פ הגורל ומי שיזכה ע"פ הגורל בהס"ת שייך לו הס"ת הזה. והטילו גורל ביניהם וזכה האחד בהס"ת הנ"ל ושמח מאוד שמחה גדולה. והיה בעיניו כמוצא שלל רב:

ולהשני היה לו יסורים גדולים כי אף שלקח כנגדו הרבה כסף וזהב כ"ז אינו שוה לו מגודל תשוקתו להס"ת הזה. והיה שם בהעיר הנ"ל מומר אחד ובראותו כל זאת מאוד חרה אפו על היורש הזה שאיבד הון רב בעד ס"ת אחד. ועשה ברשע להחליף את מלבושיו כדי שלא יכירוהו. והלך להבית הכנסת אשר היה שם הס"ת הזה. והתחבא שמה באיזה זווית עד הערב וכאשר הלכו כל האנשים לביתם לקח המומר הזה את הס"ת

מעלות הסולם

כי בעת הגלות השפחה תירש גבירתה, והשכינה נסתרת, ובעת ביאת המשיח נאמר ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה", שהיא הגבירה ותתגלה המלכות דקדושה. היא מלכותו, שהיא משלימתו לע"ס, ונכללת בתשע ספ"י שלו, וכן כולן נכללות בה ויש גם בה ע"ס. היא הכסא שלו, בסוד הכתוב והארץ הדום רגלי, והיא עטרה שלו, בסוד הכתוב אשת חיל עטרת בעלה וכו', עכ"ל מעלות הסולם. (תיקון כ"א, דפו"י דף ס' ע"ב, מעלות הסולם תתפ"ג)

[תמצית דברי התיקוני זוהר: שסוד פסוק זה יתקיים לעתיד לבא כאשר מלכות ושתי שבחינת שפחה דטומאה היורשת את גבירתה תסתיים, ותחזור המלכות דקדושה למקומה הראוי לה מלכתחילה.

שפת אמת: תוספת ביאור, נמצא בספר שפת אמת על תיקוני הזוהר, וז"ל: ומלכותה יתן המלך וכו', וכן לקמן "ואבנה גם אנכי ממנה". פי', על ידי שהכניסה צרתה זכתה שרה להיבנות. והנמשל, כביכול נתרבה כבוד מלכותו ית', על ידי הגלות אחר הגאולה, וירידה צורך עליה. עכ"ל השפ"א.

נראה שמבאר את המלה "ממנה". שכפי שאמרה שרה ואבנה גם אנכי ממנה, דהינו מהגר שפחתה. כן הוא פירוש המלה ממנה הנאמר כאן במגלה. שהמלכות תחזור לידי הגבירה אחר הזיכוך שבגלות, בידי השפחה. וטעם היות כל זה כך מלכתחילה, כדי שעי"ז יתרבה כבוד מלכותו ית'. ככל ירידה שהיא צורך עליה. שכמו כן הוא הדרך הנוהג בכל אדם. שיצר הרע מוקדם ליצר הטוב וקדימה זו היא בהכרח כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר. כמו כן הוא הכרח תחילת לימוד האדם בבחינה שלא לשמה ואח"כ בא ללשמה. כמבואר שם בהק' סעיף ל"א. שכל זה נכלל במלה "ממנה" הנאמרת כאן במגלה.]

לאבדם, אז כתבו הם פי' הדבר להשמיד להרוג ולאבד.

וזהו שאמרה אסתר. ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו. היינו כאשר אמר לפניך בתחילה. החרשת. ולכן כעס המלך אחשוורוש ואמר מי הוא זה ואי זו הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, פי' כי אני לא מכרתי אותם אלא לעבדים. ועל ידי זה עשה לנו השי"ת נסים ונפלאות על ידי מרדכי ואסתר. וכיה"ר שירומם קרן ישראל ב"ב אמן. ודפח"ח, עכ"ל ספה"ק אוהב ישראל (ליקוטים חדשים - פרשת ברכה)

שושנת יעקב תשועת פורים לכל הדורות

(שפ"א פורים תרמ"ו)

בנוסח שושנת יעקב תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור. כי המן ועמלק היו רשעים להרע לכל הדורות כמו שראינו שגזר לאבד כל היהודים מכל הדורות. ובכל דור חייב אדם לראות כאלו גזר על זה הדור. כמו שאומרים ארור המן אשר ביקש לאבדי דייקא. ולעומת זה היה מרדכי הצדיק יסוד עולם לכל הדורות. כמ"ש דובר שלום לכל זרעו. שיש צדיק לשעה. ויש צדיק קבוע לדורות. ולפי שהמן הרשע רצה לאבד כל הדורות. נתן לנו הקב"ה ישועה בימים אלו לכל הדורות כמ"ש והימים כו' נזכרים כו' בכל דור כו' (אסתר ט, כח): (שפת אמת לפורים - תרמ"ו)

מנרתיקו ומצא כתוב (שמות נג, כ) ועבדתם את ה' אלהיכם ובירך את לחמך וגו' ועשה הרשע הזה ברשעתו ומחק את הע' מן ועבדתם וכתב א' במקומו ופיסל את הס"ת בחירוף וגידוף גדול ר"ל. ודבר זה לא נתוודע לשום אדם. ולאחר כמה ימים נודע הדבר שיש טעות כזה בהס"ת הזה.

והנה היורש הזה שהס"ת נפל בגורלו היה לו צער גדול בשמעו מזה. ומגודל היסורים ודאגה נחלה מאוד כי אמר אף שיכולין לתקן הטעות הזה אבל לא יהיה נקרא ס"ת של עזרא הסופר. ובא אליו אביו בחלום הלילה וסיפר לו את כל המאורע וצוה לחפש תחת השולחן ושם נמצא עין של המומר אשר יקוים בו עין תחת עין ועוד אמר לו אביו אשר הס"ת לא יתקן שום אדם, כי כן יצא הפסק מהב"ד של מעלה אשר עזרא הסופר בעצמו יתקן את הס"ת שלו וכן היה כאשר אמר אביו.

וכאשר שמע הגאון הנ"ל המעשה הזאת אמר שעפ"ז נוכל לתרץ הפסוקים הנ"ל. כי המן הרשע עשה ג"כ כדבר הזה. היינו מתחילה כאשר בא לפי המלך לא גילה לו תוכן כוונתו הרע רק אמר שרצונו לקנות את היהודים לעבוד בהם. ונותן בעד זה עשרת אלפים ככר כסף. וכתב השטר מכירה על לה"ק לעבדם. והמלך אחשוורש חתם א"ע על זה. ואח"כ עשה המן הרשע ברשתו ומחק את הע' וכתב א' במקומו בלשון לאבדם. ואח"כ כאשר ראו סופרי המלך את השטר מכירה שהיה נכתב

המן מן התורה מנין, המן העץ אשר צויתוך לבלתי אכול ממנו וכו'. היכן מצאנו בתורה שהשי"ת יזמין שליח להחזיר לאדם למוטב בעל כרחו כמו שהי' בהמן, כמ"ש אני אעמיד עליכם מלך כהמן ובעל כרחכם אתם חוזרים למוטב. וזה שהראו חז"ל על הכתוב המן העץ אשר צויתוך וכו' כי אז נברא היצה"ר שהוא מלאך המות המכריח לאדם לעסוק בתורה, כמ"ש בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין. כי אם לא יעסוק בתורה הרי היצה"ר ממית אותו, ונמצא שגילוי החטא דעצה"ד הממית המבואר בכתוב המן העץ וכו' הוא השליח המכריח לאדם לחזור למוטב בעל כרחו, בדומה לאני אעמיד עליכם מלך כהמן ובעל כרחכם אתם חוזרים למוטב.

(פרי חכם אגרות, אגרת נ"ז עמ' קע"ב)